

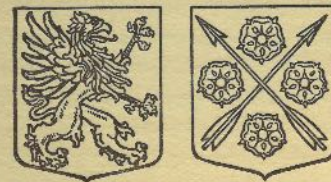
TIERPS TRYCKERI
AKTIEBOLAG
1946

Södermanlands-Nerikes Nation

MAJHÄLSNING

till landsmännen

19

UPPSALA 1946

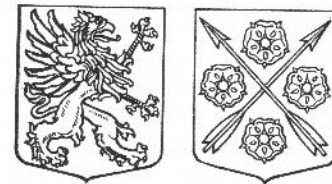

Södermanlands-Nerikes Nation

MAJHÄLSNING

till landsmännen

19

UPPSALA 1946

INNEHÅLL:

	Sid.
Från vår till vår	3
Landsmännen	10
Nationens ämbetsmän under läsåret 1945—1946.....	13
Utgående balanser i nationens räkenskaper	15
In memoriam	18
Sällskapet Vännerna från Nyköping	28
Wadköping och Örebro. Av Erik Hj. Linder	31
Något om närkingarna, huvudsakligen från antropologisk synpunkt. Av Bertil Lundman	41
Notiser	48
Veteraner	50

Från vår till vår.

Våren 1945 var rätt sen och kylig. Men människornas sinnen voro fyllda av den förväntan, att kriget skulle få ett slut. Den 8 maj bröt också en glädjens dag in, och vi tyckte alla, att vi kunde se framtiden an med ljusare förhoppningar än på länge. Då kände vi, att den rätta vårglädjen kommit.

Einar Petris minne, som utdelas till "en god kamrat" bland landsmännen, tilldelades på extra landskap på Valborgsmässoafton fil. stud. Bertil Rapp. Kl. 3 e. m. skedde den sedvanliga mösspåtagningen, detta år under nära nog tumultartade former. Studenterna uttryckte på så sätt sitt missnöje med Uppsala-polisens nya mindre lyckade avspärrning av Carolinabacken. Efter gammal god sed skedde kl. 9 på kvällen samlingen vid Slottsbacken, där våren, som sig bör, med tal och sång hälsades välkommen. Därefter fylkade sig landsmännen vid Gustavianum under eldiga stridsrop och kraftiga hornstötar från hornboskapen. Med denna i täten tågade landsmännen, djärvt svängande med havda facklor, till supé på Gillet. Senare på natten begav sig nationen till Smålands nation, som firade 300-års jubileum, för att överbringa en vårhälsning. Nationens talan fördes av med. lic. Sven Frigell och smålänningarnas av hovrättsnotarie Ake Ekstrand, så gott det gick. Hälsningar utbyttes även med Värmlands nation, varvid nationens färger fördes av förste kurator, med. kand. Gösta Neander.

Majmiddagen fick denna gång en särdeles solenn och pampig prägel, då inte mindre än tre nya hedersledamöter hälsades välkomna av förste kurator. Intendent Sigurd Wallin, rektor Matts Redin och professor Erik Lönnroth utvecklade en lysande eloquentia i sina respektive svarstal. Fil. lic. Nils Oskar Wallin hyllades med anledning av den då nyligen timade 60-årsdagen. Krönikan föredrogs av jur. stud. P.-A. Persson-Jemt. Hornboskapen demonstrerade, att från det hållet även väl-ljud kan presteras. Andre kurator, med. kand. Lars Andér höll med patos och inlevelse talet till hembygden. Efter middagen tågade lands-

Fil. dr. Erik Hj. Linder leder trappmarschen.

männen till Svandammen och stormade under skämt och glam spår-
vagnen för vidare befordran till Polacksbacken. Exercisen leddes av
fil. mag. Sven G. Svensson med bravur och fasthet. Därefter återvände
man till nationen och hade gemytligt och trevligt, vilket nationens vil-
liga förmågor sörjde för.

Värbalen torde höra till en av de förnämsta festerna i Uppsala. Så
var det också nu glädje och gamman, icke minst genom de många ut-
ländska gäster som deltog. Nationens gäst från Nylands nation i Hel-
singfors var Karl Hortling och som studentkårsrepresentant var Victor
Procopé här. Görän von Bonsdorff, även han nylänning, höll ett eldigt
och personligt färgat tal till kvinnan, vilket besvarades med talet till
mannen av pol. stud. Margareta Lundén. — Vårterminens andra och
sista landskap hölls den 20 maj. Med. kand. Gösta Neander blev om-
vald till förste kurator. Till bibliotekarie omvaldes fil. stud. Bengt Löw,
medan med. stud. Hans Björkman valdes till klubbmästare. Inspektor
hemförlovade landsmännen i förhoppning att dessa vid hösten skulle
återkomma utvilade och fulla av studieenergi.

Sommaren gick som alla ferier alltför fort. Landsmännen anlände i
slutet av augusti och i början av september till staden. Denna höst
skådades en väldig skara recentiorer, icke mindre än 58 st. Några av
dessa voro icke äkta sörmlänningar och närkingar, men de sökte stödja

Det segervana seniorlaget.

sina inträdesansökningar genom att hänvisa till släktingar, som voro
eller varit bosatta i Södermanland eller Närke, för att få komma in i
nationen. Jämförd med andra nationer hade vår nation en mycket
större kull recentiorer än dessa. Recentiorerna hälsades lördagen den
29 september i universitetets aula av professor A. W. Persson och stu-
dentkårens ordförande, docent Hans Forssman. På nationen hälsades
de av den vid terminens första landskap nyvalde förste kurator, teol.
stud. Sten Löfberg. Han nämnde bl. a. att vår hembygd vill ha icke
bara goda fackmän tillbaka utan också helhjärtade människor. Innan
dessa ord yttrades hade recentiorerna i grund blivit skändade av herr
Överskändaren, fil. stud. Görän B. Johansson och hans tjänstvilliga
medhjälpare.

Redan i början av oktober förekommo mindre skärmytslingar mel-
lan seniorer och recentiorer om den stundande traditionella fotbolls-
matchen och dess utgång. Matchen spelades den 20 okt. och avslöpte
naturligtvis med klar 4—0-seger för seniores. En skara landsmän he-
jade friskt, då de sågo alla de egendomligheter som presterades av
"fotbollsspelarna". Domarens roll, som innehades av klubbmästaren, är
mycket viktig, ty segern måste gå åt rätt håll! — Samma dag var det
nationsafton. Nationens talanger hade många goda uppslag, här några
stickprov. Fil. kand. Inge Dahlén och fil. stud. Bengt Olof Aulén spe-
lade hönsgård. Görän B. Johansson var pappa till en mycket lyckad

sketch om greve Folke Bernadottes många ordnar, och allt vad nationen hade av musikförmågor framförde under fil. stud. Bertil Rapps ledning en pampig Champagnegalopp.

Gåsmiddagen hölls den 10 nov. Glädjande nog var ett icke ringa antal hedersledamöter närvarande. Biskop Gustaf Aulén var nationens gäst och några utländska gäster voro även tillstädes: Från Nylands nation i Helsingfors Göran von Bonsdorff och Carl Kavaleff och från Köpenhamns universitet Marie Lorensen. Talet till gåsen och kvinnan hölls av med. kand. Gösta Neander och krönikan föredrogs av med. kand. Bo Nelzén, vilken avslöjade några landsmäns förut hemliga bravader. — Terminens sista landskap hölls i december, varvid fil. stud. Bengt Axhamre valdes till andre kurator, fil. kand. Erland Johnson till bibliotekarie och jur. stud. Ger Jalander till klubbmästare. Klubbmästarinnan fil. stud. Kid Mellin omvaldes. — Terminens faktiska avslutning var som vanligt Lucia-festen, vilken helt gick i studentkornas regi. Tidigt på morgonen uppvaktades Inspektor och ämbetsmännen med kaffe, vilket dock höll på att bli bortglömt inför Lucias och hennes tärnors fågring. På kvällen var det underhållning på nationen. Den kvinnliga hornboskapen spelade Lucia-sången, vilken av alla igenkändes! För denna prestation skördade hornboskapen mycket beröm. Ögonfägnad och grace i rikt mått bjöds av landsmanninnornas balett. Till "Lucas" valdes jur. kand. P. A. Persson-Jemt, vilken under stormande jubel gjorde sin entré. Kanske är det överflödigt att nämna, att stämningen var hög.

Södermanlands och Nerikes Gille hade den 14 nov. uppnått en ålder av 150 år. Detta firades i mitten av dec. med en högtidlighet på Grand Hotell Royal i Stockholm. Från nationen hade förste kurator, andre kurator, med. kand. Lars Andér och notarie Lars Wellander inbjudits. Talen voro legio. Förste kurator förde nationens talan och yttrade följande:

Vördade Gillesbröder! Ärade medgäster!

Vi leva i en tid, då de materiella och ideella värdena äro utsatta för stora påfrestningar. Vi ha sett, huru materiella värden genom makt och våld uppstått och försvunnit lika hastigt som en stormvind, men vi ha också sett, huru de ideella värdena icke kunnat förstöras. Södermanlands och Nerikes Gille har förstått de ideella värdenas oskattbarhet, och det har alltid låtit tanken på hembygden och dess särdrag stå levande inför sig. Hembygd — vilken tankens flykt och vilka varma känslor väckas icke vid det ordet. Det minner oss om Södermanlands och Närke veka, väna, fria och öppna natur, det ger oss ljusa minnen

från en lycklig barndomstid. Något av dessa landskaps natur möta vi hos deras inbyggare, män och kvinnor, som innanför och utanför landskapsgränserna med liv och själ gå in för kulturell och idéell verksamhet. Hembygdstanken lever i oss klar och ljus, brinnande och värmande, den är som ett mjukt, men starkt stål, som icke kan förstöras av rost. Södermanlands och Nerikes Gille slår vakt om och värnar hembygden. Detta "att slå vakt om hembygden", det är något som vi unga förstå, och däri äro Ni äldre, vördade landsmän ett föredöme för oss. Vår kära hembygd möter oss inte bara i Södermanlands och Nerikes Gille, vi möta den också i Södermanlands-Nerikes Nation i Uppsala, och det är i egenskap av nationens förste kurator, som jag bringar Södermanlands och Nerikes Gille nationens hyllning och tack. — Lars Wellander sjöng under kvällens lopp några sånger till luta, vilket rönt livlig uppskattning.

Julen var över och ett 40-tal kvarvarande landsmän firade julgransplundring på nationen. På natten brändes granen på kullen på nationsgården, medan spejare då och då utgingo för att utspana, om någon polis var i antågande. — Så småningom anlände de övriga landsmännen, och terminens arbete började. — Den 18 febr. nåddes nationen av det sorgliga budskapet, att en av de vid nationen inskrivna baltiska studenterna, Elmars Andersons, avlidit. Denne kom till Sverige förra året och måste här skaffa sig ett uppehälle genom förvärvsarbete. All tillgänglig tid använde han till studier i teologi. Jordfästningen ägde rum i Heliga Trefaldighetskyrkan efter lettisk ritual och stoftet bisattes i nationsgraven. Inspektor och nationens ämbetsmän med fanan i spetsen följde Elmars Andersons på hans sista färd.

Vid nationens första nationsafton talade fil. dr. Erik Hj. Linder över ämnet "Litterära städer i Södermanland och Närke, mest om Wadköping". Dr. Linder glädde landsmännen med en livfull och målande skildring av miljöer och personer. Talet återfinnes på annan plats i Majhälsningen. — En stor sensation inträffade i mars, i det att ett planerat slädparti för första gången på många år icke behövde inställas på grund av dåligt före. Ett 30-tal deltagare voro med på färden, vars mål var Skarholmen, där man roade sig och hade trevligt. De kvinnliga slädesåkarna voro i klar majoritet, något som herrar kavallerer icke beklagade sig över! Några dagar senare hölls på nationen en musikafton under ledning av musikanföraren, jur. stud. Folke Wistrand. Medverkande voro Göte Carlid och Inge Dahlén piano, Harald Thedéen violin, Nils Marklund valthorn och Hans Persson uppläsning. Programmet upptog följande stycken:

Från Gustav Wasa-spåret.

Beethoven ..... 2. och 3. satsen ur hornsonat i F dur,
 Brahms ..... 1. och 2. satsen ur violinsonat i A dur,
 Debussy ..... Flickan med lindhåret,
 Ravel ..... Forlane.

Melodram: "En spelmans jordafärd" med musik av Josef Eriksson. Ungefär femtio landsmän hade slutit upp till denna premiär och visade sin uppskattning med kraftiga applåder. Även i fortsättningen planeras musikaftnar, en i sanning god och uppmuntransvärd idé.

Lördagen den 23 mars var det åter nationsafton, denna gång en s. k. talangafton. Teaterdirektören och nationens teaterbegävningar spelade en rolig sketch om Gustav Wasa, i vilken den sistnämnde klagade över att han ej fick frid i sin grav, när han dessutom hade tandvärk. Allt syftande på den av höga vederbörande nyligen tillättna förevisningen av

Gustav Wasa på lit de parade i Uppsala Domkyrka i samband med vissa vetenskapliga undersökningar. Klubbmästarinnan och jur. stud. Ingemar Ögren sjöngo en utmärkt parodi på Czardasfurstinnan, hornboskapen spelade Kungl. Södermanlands Regementes Paradmarsch som sorgemarsch o. s. v.

Under året har ett livligt stipendiat- och representantutbyte ägt rum, främst med Nylands nation. Vår nations stipendiat blev fil. stud. Benkt Wennberg, vilken skall vistas tre månader i Finland. Till Nylands nations årsfest den 9 april sändes pol. stud. Margareta Lundén. Den nyländske stipendiaten, som också skall vara här tre månader, blev med. lic. Felix Heikel. Han anlände hit i början av mars och är redan väl känd av landsmännen. Dessutom skola representanter från Nylands nation inbjudas till sista april—1 maj och till vårbalen, vilken i år går av stapeln den 18 maj. Vid nationens fester ha som gäster synts de baltiska studenterna Zaiga Ozolina och Arvids Inigbergs, en dansk stipendiat, Marie Lorensen, och två norska studenter, Ole Ugland och Hans Krogh, vilka studera medicin här i Uppsala.

Nationen har under det gångna året ihågkommit med många donationer och gåvor. Fröken Sigrid Ohlsson-Persson, som tidigare ihågkommit nationen med så storartade donationer till professor Perssons minne, överlämnade 10.000 kr. att förvaltas under namn av Sigrid Ohlsson-Perssons stipendiefond. Lektor Karl Gustaf Landgren har givit 10.000 kr. till en stipendiefond, med "förmänsrätt för dem, som studera historia och statskunskap". Till nationens Allmänna stipendiefond överlämnade direktör Fritiof Söderbäck 1.000 kr. och direktör Mauritz Carlsson 100 kr. Direktör Nils Jonsson, Katrineholm, ihågkom Oppunda härads rums fond med en gåva av 400 kr. Utan särskilda villkor överlämnade Askersunds trikåfabrik och direktör P. Källander, Örebro, 100 kr. vardera.

Till dessa givare riktas ett varmt tack.

Till alla landsmän av olika åldrar, vänner och gynnare sänder nationen en hjärtlig vårhälsning.

Uppsala i april 1946.

Gösta Neander.

Sten Löfberg.

Landsmännen.

1. Nyinskrivna.

	Född	Studentex. i	Fak.				
Göran von Bonsdorff	18/3 18	Helsingfors	vt 35 H	Johan Palmborg	11/4 27	Örebro	vt 45 J
Marie Lorensen	9/5 20	Köpenhamn	vt 40 H	Henry Montgomery	3/8 27	Örebro	vt 45 J
Karl-Olov Samuelsson	24/2 23	Örebro	vt 43 Fn	Bertil Gejrot	30/9 27	Örebro	vt 45 Fh
Nils Gustaf Borgström	3/2 18	Helsingfors	vt 35 Fh	Björn Fogelberg	26/8 23	Örebro	vt 44 J
Lennart Berge	27/11 24	Eskilstuna	vt 44 M	Ebba Carlsson	25/8 21	Örebro	vt 44 Fh
Göran Norlin	21/4 25	Örebro	vt 43 J	Brita Rapp	7/6 24	Stockholm	vt 45 Fh
Lars Frieberg	10/9 24	Djursholm	vt 44 F	Margareta Palme	22/11 25	Stockholm	vt 45 Fh
Bengt Rundblad	16/1 25	Eskilstuna	vt 44 F	Eivor Sjöstedt	3/5 24	Örebro	vt 44 Fn
Harald Flodkvist	29/12 21	Stockholm	vt 45 Fn	Gunhild von Sydow	23/6 23	Örebro	vt 43 Fh
Lennart Hultgren	10/6 23	Östersund	vt 44 Fn	Kerstin Hagne	28/4 24	Jönköping	vt 44 Fh
Bo Ingemar Nord	11/5 24	Örebro	vt 43 Fn	Märta Johansson	3/6 26	Örebro	vt 45 Fn
Tore Jansson	27/2 22	Södertälje	vt 45 Fn	Birgit Fitger	14/10 22	Stockholm	vt 42 Fh
Göthe Johansson	30/12 24	Eskilstuna	vt 45 Fh	Lennart Malmros	28/11 25	Örebro	vt 45 J
Marianne Pejner	17/12 22	Örebro	vt 45 Fh	Görel Bergsten	1/6 26	Örebro	vt 45 J
Gösta Nordström	21/5 26	Uppsala	vt 45 F	Birger Tidström	9/3 22	Uppsala	vt 44 Ft
Ulla-Britta Mattsson	22/4 25	Djursholm	vt 44 Fh	Åke Sagerdal	8/5 22	Norrköping	vt 43 Fh
Sven-Gunnar Trygg	21/1 24	Nyköping	vt 44 Fh	Angelica Odén	5/7 26	Stockholm	vt 45 Fn
Börje Thomélius	7/3 18	Uppsala	vt 45 Fh	Marianne Gerland	29/11 24	Stockholm	vt 43 Fh
Eva Cederblad	7/12 25	Uppsala	vt 45 Fh	Britt-Carin Lönnell	1/3 25	Stockholm	vt 44 Fh
Märtha Nordqvist	15/9 24	Örebro	vt 44 M	Sonja Svensson	16/3 25	Privatist	vt 45 Fh
Jan Lindström	21/5 24	Norrköping	vt 44 M	Cai Troedsson	8/5 25	Stjärnhov	vt 45 J
Inga Märta Wictorin	2/9 24	Eskilstuna	vt 45 Fh	Curt-Lennart Tivenius	29/5 24	Örebro	vt 42 M
Sigrid Kjellberg	15/6 27	Nyköping	vt 45 F	Hugo Smith	25/4 25	Strängnäs	vt 45 F
Lennart Tibell	12/9 23	Stockholm	vt 42 T	Lars-Fredrik Wretblad	23/10 18	Stockholm	vt 37 Fh
Hans Martinsson	19/2 22	Stockholm	ht 43 Fn	Olov Reiner	5/5 18	Hälsingborg	vt 45 F
Kurt Eklöf	22/4 25	Örebro	vt 44 Fs	Uno Dalén	10/2 20	Örebro	vt 38 Fh
Claes Hammarskjöld	8/9 24	Nyköping	vt 43 J	Carl-Edvard Sturkell	2/11 24	Nyköping	vt 44 Fh
Hans Kihlgren	11/5 23	Uppsala	vt 44 J	Lennart Flyborg	1/2 23	Sigtuna	vt 43 Fn
Lars-Fredrik Lindhagen	8/9 24	Stjärnhov	vt 44 M	Gunnel Björk	26/6 24	Örebro	vt 43 Fh
Tryggve Bergene	25/7 24	Strängnäs	vt 44 M	Ulf Wahlberg	19/4 22	Eskilstuna	vt 42 F
Einar Båge	25/4 24	Saltsjöbaden	vt 42 Fn	Brita Zacke	15/7 15	Nyköping	vt 35 Fn
				Carl Kavaleff	2/7 16	Helsingfors	vt 37 Fh
				Ole Ugland	13/2 24	Oslo	vt 44 M
				Gudrun Ramstedt	7/4 25	Örebro	vt 44 F
				Gunnar Ottander	30/12 23	Sigtuna	vt 44 J
				Sven Lindahl	26/4 24	Eskilstuna	vt 44 Fh
				Astrid Norlin	8/1 25	Sundsvall	vt 44 Fh
				Bo Åkerrén	23/2 25	Stjärnhov	vt 45 M
				Karin Gejrot	11/1 26	Nyköping	vt 45 Fn
				Sture Ridelberg	10/5 25	Nyköping	vt 44 M
				Maj Larsson	11/5 27	Örebro	vt 44 M
				Hans-Kristian Krogh	16/4 26	Oslo	vt 44 M

2. Examinerade.

Praktisk-teologiska prov:

14/5	Göran Inger
„	Sven Jonsson
„	Eric Akerberg
12/12	Nils-Göran Enggren
„	Rune P. Thuringer
„	Åke Wiström

Teologie kandidatexamen:

15/9	Nils-Göran Enggren
„	Rune P. Thuringer
31/10	Åke Wiström

Juris kandidatexamen:

30/10	Lennart Ljunggren
15/12	Sven Lundmark
20/3	Per-Axel Persson-Jemt

Medicine licentiatexamen:

18/6	Anders Lidström
„	Bertil Malmgren
1/9	K. J. (Jan) Spångberg
11/10	Ingemar Petersén
8/11	Lars Erik Wrigstad
„	Gerolf von Zeipel

Efterprövning i filosofie licentiatexamen:

31/1	Stig Claesson
------	---------------

Filosofie licentiatexamen:

20/5	Gustaf Sandberg
15/9	Bertil Lauritzen

Efterprövning i filosofisk ämbetsexamen:

20/5	Tore Särnstedt
------	----------------

Filosofisk ämbetsexamen:

30/10	Gunnel Görne
„	Brita I:dr Hök
15/12	Arne Jansson
„	Guðrun Kihlberg
„	Gunvor Olsson

Statsvetenskaplig-filosofisk examen:

15/9	Inger Mossler, f. Anngren
------	---------------------------

Filosofie kandidatexamen:

20/5	Karl Henrik Eriksson
15/9	Sven Olof Ekström
30/10	Gösta Carlborn
„	Brita Redin
„	Börje Teijler
15/12	Lars Gunnar Warne
31/1	Inge Dahlé

Till doktorer promoverades den 31 maj 1945:

Ola Månsson.
----

3. Avlidna.

Död		Stud.	Född
30/5	1945 Elsa Maria (Maja) Kristina Anberg	1942	Fil. stud. 6/11 2
7/6	1945 John Henrik Annell	1895	F. K., Lantbrukare 19/12 7
26/7	1945 Lars Ivar Andersson	1878	F. d. Förste stadsläkare 26/2 6
19/9	1945 Ernst Hjalmar Rönström	1881	E. o. Hovrättsnotarie 21/6 6

20/9	1945 Otto Ragnar Eneström	1910	Kyrkoherde	21/2	89
9/10	1945 Carl Edvard Georg Herman Fleetwood	1891	Friherre, redaktör	6/9	71
24/10	1945 Karl Nordensson	1891	F. d. Läroverksadjunkt	28/2	69
16/12	1945 Carl Isaak Gustafsson	1879	F. d. Prost	13/3	56
20/12	1945 Erik Petrus Kristoffer Bergkvist	1909	Lektor	28/11	88
11/1	1946 Erik Reinhold Sundin	1885	F. d. Redaktör	28/2	67
15/1	1946 Adolf Mauritz Lindgren	1898	F. d. Förste arkivarie	18/3	79
26/1	1946 Sven Ivar Lannhard	1923	Aktuarie i K. Pensionsst.	3/2	98
18/2	1946 Elmars Andersons	1945	Teol. stud.	31/10	09
26/2	1946 Carl-Olof Hemstad	1909	Rektor	11/8	89
27/2	1946 Anders Gustaf Hallgren	1883	Advokat	10/3	65
9/3	1946 Nils Erik Vilhelm Nordberg	1887	Kyrkoherde emeritus	18/4	68
10/3	1946 Carl Gustaf Emanuel Jacobsson	1899	Lektor	12/1	81
20/3	1946 Per Josef Samzelius	1899	F. d. Riksbanksdirektör	1/8	78
1/4	1946 Claes Rutger Wachtmeister	1894	Greve, godsägare	24/6	74

Nationens ämbetsmän under läsåret 1945—1946.

Inspektor:

Professor Dick Helander.

Förste kurator:

Teol. stud. Sten Löfberg.

Andre kurator:

Med. kand. Lars Andér (ht 45).

Bibliotekarie:

Fil. stud. Bengt Axhamre (vt 46).

Skattmästare:

Fil. stud. Bengt Löw (ht 45).

Klubbmästare:

Fil. kand. Erland Johnson (vt 46).

Klubbmästarinna:

Andre bibl. Jonas L:son Samzelius.

Teaterdirektör:

Med. stud. Hans Björkman (ht 45).

Musikanförrare:

Jur. stud. Ger Jalander (vt 46).

Sånganförrare:

Fil. stud. Kid Mellin.

Preparatförvallare:

Fil. stud. Stig Ericson (ht 45).

Idrottsledare:

Fil. stud. Hans Olof Persson (vt 46).

Krönikör:

Med. kand. Bo Nelzén (ht 45).

Fil. stud. Folke Wistrand (vt 46).

Fil. stud. Bertil Rapp.

Med. stud. Lennart Johansson.

Fil. stud. Lars Hansson (ht 45).

Fil. stud. Lars Mårdell (vt 46).

Fil. mag. Erik Rankka (ht 45).

Fil. kand. Inge Dahlé (vt 46).

Nationsnämnd:

Förste kurator (ordf.).
 Andre kurator (sekr.).
 Klubbmästaren.
 Klubbmästarinnan.
 Med. kand. Ann-Mari Wallin.
 Fil. stud. Ragnar Svensson.
 Med. kand. Bo Nelzén.
 Jur. stud. Lars Thermaenius.
 Jur. stud. Per-Axel Persson-Jemt
 (ht 45).
 Jur. stud. Richard Malmros (vt 46).

Stipendie- och betygsnämnd:

Förste kurator (ordf.).
 Andre kurator.
 Pol. stud. Margareta Lundén (sekr.).
 Fil. kand. Nils-Olof Wallin.
 Fil. mag. Erik Rankka.
 Med. kand. Gösta Neander.
 Fil. mag. Carl Reuterswärd.
 Fil. kand. Göte Aourell (ht 45).
 Jur. stud. Per-Axel Persson-Jemt
 (ht 45).
 Fil. stud. Karl-Otto Österberg
 (vt 46).
 Jur. stud. Lars Wassberg (vt 46).

Förvaltningsdirektion:

Skattmästaren (ordf.).
 Andre kurator (sekr.).
 Universitetsbokh. Nils Wallin.
 Lektor Matts Essén.
 Docent Arne Furumark.
 Med. lic. Sven Frigell.
 Fil. lic. Lars Hellberg.
 Med. lic. Sven Kraepelien.
 Fil. lic. Gösta Brogren.

Självhjälpsföreningen:

Fil. lic. Torsten Lagerstedt (ordf.).
 Fil. stud. Gunnar Westerlind (kassaförvaltare).

Sällskapet V. f. N.:

Fil. stud. Karl-Otto Österberg
 (ordf.).
 Fil. kand. Erland Johnson (kassaförvaltare).

Utgående balanser i nationens räkenskaper.

1. Skattmästarens huvudbok 31 aug. 1945.

Tillgångar: Kontant 2:—; Obligationer och aktier 7.850:—; I fastigheterna placerade fondmedel 256.842:83; I studielånefonden placerade fondmedel 45.000:—; Tillfälliga lån 1.369:—; På bankräkning 6.496:97; På sparbanksräkning 55.531:59; På postgiro 1.680:22; S:t Larsg. 4 6.367:69; (Tomt 1:—, Byggnader 6.365:69, Möbler 1:—); S:t Larsg. 6 A 73.870:38 (Tomt 20.000:—, Byggnader 53.869:38, Möbler 1:—); S:t Larsg. 6 B 434.334:76 (Tomt 50.000:—, Byggnader 346.504:76, Möbler 37.000:—, Lager av ved 830:—); Resterande hyror och värmeersättningar 3.451:91; Summa kronor 892.797:35.

Skulder: Obligationskuponger 34:—; I fastigheterna placerade fondmedel 256.842:83 (S:t Lars. 4 6.367:69, S:t Larsg. 6 A 73.870:38, S:t Larsg. 6 B 176.604:76); Lån i Stadshypotekskassan f. S:t Larsg. 6 B 250.000:—; Lån i bank f. S:t Larsg. 6 B 400:—; Donationsrum i Arkadien 34.691:80 (Askers härads rum 6.500:—, Oppunda härads rums fond 2.815:62, Arvid Nilssons rum 15.371:25, Enevald Widebecks rum 6.643:—, Donationsrumsfonden 3.361:93); I förskott och för högt levererade hyror 1.394:34; Innestående ränta 384:82; Nationsfonder 54.609:29 (Studentrumsfonden 9.906:82, Per Perssons fond 10.149:23, Per Perssons sjukkassefond 20.638:50, Biblioteksfonden 8.946:—, Hebbes fond 2.096:99, Cassels fond 1.048:50, Hembygdsbibliotekets fond 1.110:48, Sjölanders fond 712:77); Stipendiefonder 294.237:80 (Scipels fond 69.072:91, Freundts fond 40.369:15, Walmstedts fond 17.649:51, Enskilda stipendiefonden 17.513:05, Widebecks fond 12.622:52, Norstedts fond 12.333:49, Bagges fond 11.012:16, Jörgensens fond 11.072:87, Hammarstens fond 11.454:11, V. f. N:s fond nr I 6.528:56, V. f. N:s fond nr II 2.309:04, V. f. N:s reservfond 2.407:25, V. f. N:s jubileumsfond 9.761:12, Wibergs fond 9.649:14, Allmänna stipendiefonden 12.241:20, Per Perssons stipendiefond

10.262: 26, Löfgrens fond 6.496: 65, Margareta Holms fond 6.539: 95, Annells minnes fond 6.098: 97, Consul Perssons och hans dotters fond 4.012: 32, Mossbergs fond 3.938: 52, Wahlfisks fond 3.625: 04, Sandqvists fond 3.424: 68, Broms fond 1.700: 23, Täckholms fond 5: 23, Einar Petris minnes fond 2.137: 87; Reserverade medels konto 202: 47. Summa kronor 892.797: 35.

2. Studielånefondens huvudbok 31 aug. 1945.

Tillgångar: På bankräkning 43.155: 96; Studielån 196.413: 15; Räntefordringar 77: 25. Summa kronor 239.646: 36.

Skulder: Lån hos kreditgivare 220.000: —; Reserverade medel 19.646: 36. Summa kronor 239.646: 36.

3. Andre kurators huvudbok 31 dec. 1945.

Tillgångar: Kontant 410: 14; Postgiro 1.003: 91; På bank 16.526: 20; Garantilån i Upsala Studentkärs Kreditkassa 3.593: 55; Handlånkassan 5.000: —; Lager av äldre porträttkataloger 1: —; Av 1928 års kataloger 1: —; Av 1937 års kataloger 1: —; Av äldre sångböcker 1: —; Av 1944 års sångböcker 1.495: 46; Inventarier under Andre kurators vård 1: —; Inventarier under idrottsledarens och teaterdirektörens vård 1: —; Utestående fordringar: 1) terminsavgifter 652: 80, 2) plikter 284: —, 3) telefonavgifter 380: 75, 4) Fackelbidrag 10: —, 5) Preparatkassan 8: 15, 6) Internationella kassan 2: —, 7) diverse 4: 40. Summa kronor 29.377: 36.

Skulder: Donationsfonder: Nationsmatrikelfonden 1.413: 90, Nationshistoriefonden 4.707: 63, Fanfonden 563: 76, Porträttfonden 580: 96, Pianofonden 2.692: 69, Fackeltågsfonden 980: 03, Internationella kassan 257: 77; Kassareserver: Nationskassan 1.000: —, Reservkassan 9.435: 62, Honorariekassan 1.521: —, Bibliotekskassan 2.906: 73, Musikkassan 549: 77, Preparatkassan 1.443: 64, Sommarkursernas kassa 1.276: 88, Beredskapsskyttekassan 46: 98. Summa kronor 29.377: 36.

4. Andre kurators handlånkassas årsräkning 31 dec. 1945.

Tillgångar: Utestående handlån 6.406: 05; Utestående räntefordran 264: 82; Kontant 122: 74. Summa kronor 6.793: 61.

Skulder: Nationskassan 5.000: —; Behållning 1.793: 61. Summa kronor 6.793: 61.

5. Klubbkassans ställning 31 dec. 1945.

Tillgångar: Kontant 297: 50; På bank 67: 22. Summa kronor 364: 72.

Skulder: Behållning 364: 72.

6. Självhjälpsföreningens huvudbok 31 dec. 1945.

Tillgångar: Terminsavgifter 763: —; Ordinarie lån 14.555: —; Handlån 6.581: 05; Handlåneräntor 360: 85; Upl. Ensk. Bank 1.514: 17; Studielånefonden 35.350: —; Räntefria borgenslån 17.385: —; Kassabehållning 120: 46; Postgiro 483: 75. Summa kronor 77.113: 28.

Skulder: Grundfonden 16.255: 85; Komminister Jonssons Donation 40.957: 43; Räntefria borgenslån 19.900: —. Summa kronor 77.113: 28.

7. Sällskapet V. f. N:s kassaförvaltares huvudbok 31 dec. 1945.

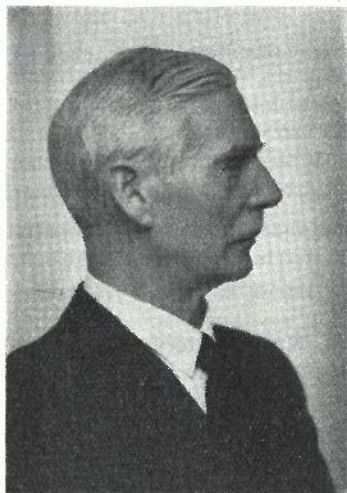
Huvudkassan:

Tillgångar: På bank 210: 03; Ordinarie lån 1.212: —; Inventarier 1: —; Resterande avgifter 1: —. Summa kronor 1.422: 03.

Skulder: Behållning 1.422: 03.

In memoriam.

Rutger Wachtmeister.

Rutger Wachtmeister. — En av de främste männen i Södermanland, Greve Rutger Wachtmeister, avled den 1 april 1946 på sin fädernegård Christineholm. Han var född den 24 juni 1874. Efter att ha genomgått Nyköpings högre allmänna läroverk tillbragte han några studieår i Uppsala, där han tillhörde Södermanland-Nerikes nation. Han bodde i den gamla de Geerska gården vid Kungsängsgatan. Högt uppburen inom kamratkretsen utvecklade och befäste han under Uppsalaåren den fint kultiverade allmänna livssyn, som präglade hans verksamhet under alla hans senare år. Denna verksamhet kom huvudsakligen att ägnas åt praktiska uppgifter, skötseln av det stora familjegodset och förvaltandet av en mångfald allmänna uppdrag inom kommun, landsting, hushållningssällskap, skogsvårdsstyrelse, vägstyrelse m. m. Inom alla dessa områden tillhörde han de ledande krafterna. Han var tillika ordförande i styrelsen för Södermanlands Läns Brandförsäkringsbolag, i Sörmländska Lantmännens Centralförening samt i ett flertal andra företag och sammanslutningar. Under många år tillhörde han centralstyrelsen för Södermanlands Enskilda Bank.

År 1935 inträdde han såsom ledamot av Lantbruksakademien.

Det sätt, varpå han fullgjorde sina mångskiftande värv vittnar om hans stora duglighet och hans kärlek till den sörmländska hembygden. Denna ägnade han det bästa av sina krafter. Hans plötsliga bortgång innebär därför en stor och kännbar förlust för bygden och dess näringsliv. Han efterlämnar minnet av en vidsynt, klok och kunnig, försynt och rätträdig svensk herreman.

Carl Wellander.

John Anell.

John Anell. — Född 1877 19/12. Död 1945 7/6. Student i Uppsala 1895. Fil. kand.

Efter provår och en tids tjänstgöring vid skolor i Stockholm kunde John Anell förverkliga sin gamla önskan att bli lantbrukare. Han inköpte Skeppsta gård i Husby-Oppunda församling, och där stannade han till sin död.

På sitt älskade Skeppsta, dit ingen telefonledning fick dragas och dit vägen alltid var svårframkomlig, höll Anell noga reda på vad som skedde i världen. Hans kommentarer till världshändelserna var alltid klara och skarpa och kunniga, och de framburos alltid med äkta patos. Den bedrövliga aktionen från svenska studenter att utestänga judiska flyktingar från vårt land fyllde honom med våldsam harm och sorg. Han skämdes över kulturens förfall. Få människor hade tidigare än

Annell genomskådat nazismens bluff och förstått dess antikristna och antihumana art. Hans sista år präglades av en intensiv och outtröttlig kamp mot nazisterna. Han visste att striden var vunnen, då han slutade sitt liv.

En stridens man, en eldsjäl, en lågande nitälskan i kampen för sanning och rättfärdighet, en skoningslös motståndare, en förstående vän för sina få vänner, för oss alla som kom honom nära en oförglömlig människa, som, fastän nu borta, alltid kommer att sporra oss till strid för sanning och kärlek.

Berndt Bäcklund.

Gustaf Jacobsson. — Söndagen den 10 mars 1946 avled lektorn vid högre allmänna läroverket å Östermalm i Stockholm Gustaf Jacobsson i en ålder av 65 år.

Den unge Nyköpings-studenten Carl Gustaf Emanuel Jacobsson, som höstterminen 1899 blott adertonårig inskrevs i vår nation, var en prydnad för denna nation ej blott genom sina vackra anletsdrag utan framför allt genom den utmärkta intellektuella utrustning och det ädla skaplynnne, varom utseendet bar vittne: den höga och breda pannan talade om hög intelligens, de blå ögonens klara skärpa röjde sanningsskravets omutlighet och karaktärens fläckfria redbarhet, medan läpparnas vemodiga krusning röjde en mycket stark känslighet på ideell grund. Bland uppskattade kamrater gick han under det skämtsamma veder-namnet Napoleon, något som en kortvuxen gestalt, en ädelt buktad näsa och en klar intelligens knappast lära tillräckligt ha motiverat. Var den yttre likheten med Bonaparte ganska ringa, så var det inre likheten mellan vår vän och den hänsynslöst själviske korsikanske cynikern än mindre. Häftig till lynnet var Gustaf J., det medges. Men i grunden var han en skrupulöst hänsynsfull och djupt religiös natur, präglad av ömtålig personlig rättskänsla och ett på hela den mänskliga tillvaron inriktat rättfärdighetskrav. Kravet på mening och fasthet i tillvarons vansklighet sökte han tillfredsställelse för i religionens värd. Brottningen med de tankeproblem, inför vilka tillvarons tragik ställer djupare naturer, blev han aldrig fri från, och till någon befriande teodicé nådde han aldrig fram. Inte heller sitt eget livs religiösa ekvation fick han väl någonsin löst. Traditionell facit hjälpte honom ej. Men han lyssnade gärna till dem, som upplevt en djupare religiös erfarenhet. J. A. Eklund och Josef Källander hörde bl. a. till hans religiösa lärofäder.

Det för Gustaf Jacobsson allra främst utmärkande var, att han kände sig som svensk framför allt annat. Svenskheten har många typer, och

Gustaf Jacobsson.

bland dessa torde den, som representerades av historieprofessorn Harald Hjärne, vara att räkna som en av de förnämligare. Jacobsson fängslades redan från början starkt av Hjärnes akademiska undervisning, vari kritisk metod och en kärv realism, som ironiskt söndertrassade allt ytligt patentpatriotiskt frasmakeri, gick hand i hand med en svensk nitälskan, som aldrig blev högröstad men heller aldrig svävade på målet. I Hjärnes syn på Sveriges politiska läge ingick en klarsynt realistisk blick på faran från öster. Som den lidelsefulla patriot Gustaf Jacobsson var, tog han som huvudparten av Hjärnes politiska arv fasta på misstänksamheten mot Rysslands politiska metoder och dess förmodade avsikter mot Norden.

Efter en hastigt men hedersamt avlagt fil. kand.-examen med historia som huvudämne — men med en solid underbyggnad av bl. a. latin, nordiska språk och litteraturhistoria — ägnade sig J. åt grundliga licentiatstudier i historia, vartill han år 1911 lade en historisk doktorsavhandling (Sverige och Frankrike 1652—1654), som befanns vara så framstående, att den belönades med Geijerska priset. Samma år blev han docent i historia. Harald Hjärne satte vederligen stort värde på denne sin docent. Och om den betydelse Hjärnes forskarpersonlighet och akademiska undervisning haft för Jacobssons egen vetenskapliga

utveckling och för hans syn på historielärares uppgift, samt om den gränslösa beundran och tacksamhet han inför denne sin lärare kände, därom vittnar vackert den minnesskrift, vari J. år 1922 omedelbart efter Harald Hjärnes död tecknar sin hädangångne oförgätlige lärares bild.

Men Uppsala betydde för Gustaf Jacobsson inte bara examensläsning och vetenskaplig forskning, inte bara den stad, där han genomgick provår och i åtskilliga år med utmärkelse beklädde en adjunktstjänst: Uppsala var för honom tillika den stad, där i oförliknelig styrka vänskapens glädje mötte honom. I många år tillhörde han ett oblandat sörmländskt matlag, där själf full ädel glädje var bofast, där kamraterna i grund kände och övade den värdefulla konsten att "skämtvis undervisa om dygden". Kamratglädjens Uppsala var topografiskt mycket vidsträckt, eftersom dit räknades hela den rayon, som man med staden som utgångspunkt bekvämligen kunde nå under ett glatt strövtåg på en eftermiddag eller något dygn. Till detta Uppsala räknades alltså såväl gubben Erikssons Flottsund som S:t Olovs och S:t Lars' Sigtuna med dess gammaldags trohjärtade stadshotell. Till Uppsala torde man sammalunda få räkna den av sommarblåa böljor, lummig grönska och stålgrå klipphällar bestående Östersjö kust, som man med motorbåten Storolles hjälp kunde härja under en eller annan sommarvecka. I kretsen av apolliniska ynglingar av högst växlande ålder var Napoleon en förgrundsfigur, ämne för skämtsam saga och yster sång på grund av den helhjärtade värme, varmed han mottog samlivets glädjeämnen, och den impulsiva för att ej säga explosiva hetta, varmed han fräste vid motgångens kallduschar. Vänskapen med Uppsalatidens kamratkrets höll han alltfört vid makt, även sedan han år 1919 förflyttats till ett historielektorat vid högre realläroverket (numera: högre allmänna läroverket) å Östermalm i Stockholm och i samband därmed ingått äktenskap. I hans gästfria hem möttes med glädje de gamla Sörmlands-vännerna, bänkade samman med en skara icke-sörmländska akademiker av humanistisk sektion, spirituellt vitt tradition och icke ringa affektion för värden och snart även för värdinnan.

Arbetsdagen var till randen fylld av uppgifter: den med plikttroget nit och lågande intresse omfattade lärargärningen och däremellan det inbördes ganska jämnt fördelade vetenskapliga, populariserande och pedagogiska författarskapet. Pennan var för Gustaf Jacobsson ett så att säga naturligt verktyg; ur hans penna flöto orden lättfunna och naturligt uttrycksfulla samtidigt som de voro exakt träffande och estetiskt tilltalande. Den muntliga framställningen flöt vid lugn sinnesförfattning sällan med någon starkare fart eller livlighet. Som historielärare verkade han kanske mindre genom fantasin påverkande måning

av det historiska dramat än genom tankeväckande belysning av händelsernas sammanhang och genom de impulser han därmed gav lärjungarna att själva tänka över vad som verkligen skedde i vad som syntes ske. Förträfflig lärare också i litteraturhistoria, gav han god handledning till uppfattning av diktverkens innebörd och tankarnas inbördes sammanhang. Utanför den egentliga undervisningen gjorde han en oskattbar insats genom den personliga omvårdnad han ägnade de ungas intellektuella utveckling och deras personliga väl såsom en grannliga och tillmötesgående äldre vän. Inför dessa värmande erfarenheter av lärarens hjärtelag glömde eleverna de mången gång rätt hårda omdömen, som av läraren fällts vid av de unga röjd enfald eller slöhet. Trött på sin lärargärning blev Gustaf Jacobsson aldrig, fastmer visade han i kallet en envis trofasthet, som ej ville släppa undervisningen ens då det utslitna hjärtat hotade att säga upp sin tjänst.

Lång och värdefull är raden av de skifter J. författat. Utom den imponerande gradualavhandlingen må nämnas: Harald Hjärne (1922); Gustav Wasa (1923); Nävekvarn under 300 år (1923); Den franska hegemoniens tid (Norstedts världshistoria IX 1923); Svenska konungar och stormän (1935); Svenska kvinnor (1936); Bismarck (1942); Mellan Geijer och Hjärne (1944). Såsom författare och bearbetare av historiska läroböcker, som regel i samarbete med andra pedagoger, var J. rastlöst verksam. Från kritiker med helt annan politisk inställning än den, för vilken han gjort sig känd, riktades stundom mot hans pedagogiska författarskap anmärkningar, som om än delvis kanske begrippliga, möjligen en och annan gång befogade, ofta vittnande om att kritikerna ej med den goda viljan förenade den värdefulla förmågan att i alla känslolägen läsa felfritt innantill.

En rastlöst arbetande och hårt kämpande ande har fått ro. De, som i livet kommo Gustaf Jacobsson så nära, att de kände värmen i hans hjärtelag och fingo syn på ädelheten i hans syften och på den helhjärtighet, varmed han hängav sig åt lärarens ansvarsfyllda och tålmodskrävande men djupast sett så tacksamma kall, skola med värme och vördnad vårda hans minne.

Nils Lundqvist.

Carl-Olof Hemstad. — När i höstas nationens unga klubbmästarinna Mait Hemstad gifte sig med civiljägmästare Adolf von Essen hölls bröllopsfesten på Södermanlands-Nerikes nation. Men det var icke blott för brudens skull, hennes far, rektor C.-O. Hemstad, hade själv i unga år tillhört nationen, och med liv och lust deltog han i de äldriga nationsceremonierna under kvällen.

Carl-Olof Hemstad.

Med liv och lust . . . Det nya året hade icke hunnit långt förrän Carl-Olof Hemstad kallades bort. Bort från sina kära, från sin gärning och från sin nation, vid vilken han alltid varit bunden med starka band. Den 26 februari avled han i sitt hem i Hedemora.

Carl-Olof Hemstad var född i Malmköping den 11 augusti 1889. Efter studentexamen i Nyköping 1909, fil. kand.- och fil. mag.-examen i Uppsala samt några kortare lärarförordnanden blev han e. o. ämneslärare 1918 vid Hedemora dåvarande kommunala mellanskola, två år senare blev han ordinarie lärare vid skolan och år 1921 utnämndes han till rektor. Vid skolans övergång till statligt läroverk förordnades han till rektor vid detta. Genom resor och pedagogiska studier i bl. a. Frankrike, Italien och Tyskland följde rektor Hemstad intresserat de nya strömningarna inom undervisning och ungdomsfostran.

Carl-Olof Hemstad förenade på ett sällsynt lyckligt sätt fasthet med sann förståelse för ungdomen. Och aldrig tvekade han att räkna en hjälpande hand åt framåtsträvande elever, som arbetade under svåra villkor. Av sina lärarkolleger var rektor Hemstad högt aktad som god kamrat och dugande chef. Ingen kunde heller som han reda upp i den labyrinth av förordningar, som i våra dagar tynger skolarbetet. Hans klara hjärna och stora noggrannhet gjorde att också denna den expeditionära sidan av rektoratet sköttes på ett föredömligt sätt. För sin

skola och dess rättmätiga intressen var Carl-Olof Hemstad en stridbar kämpe, som ej förtröttades. Under hans rektorat växte skolan också ut till den betydande omfattning den nu har.

Vid sidan av sin skolmannagärning intresserade sig Carl-Olof Hemstad varmt för arbetet inom det allmänna, och de insatser han gjort för Hedemora stad — vid vilken han var djupt fästad — är betydande. Från år 1924 till sin död tillhörde han stadsfullmäktige, vars vice ordförande han var sedan 1935.

Bland den mängd uppdrag Carl-Olof Hemstad anförtroddes och på ett föredömligt sätt förvaltade må nämnas ordförandeskapet under olika perioder i stadens lönekommitté, fullmäktiges beredningsutskott, polisnämnden, högerns lokalförening och Hedemora kyrkobrödrakar. Vidare beklädde han v. ordförandeposterna i kyrkofullmäktige och Hedemora systembolag samt var under många år inspektor för Hedemora föreläsningsförening och huvudman i Hedemora sparbank.

Sin första officersfullmakt fick Carl-Olof Hemstad 1915, då han förordnades till fänrik i dåvarande Kungl. Södermanlands regementes reserv. Till kapten utnämndes han 1930. Under elva år från 1920 var han befälhavare för Hedemora landstormsområde.

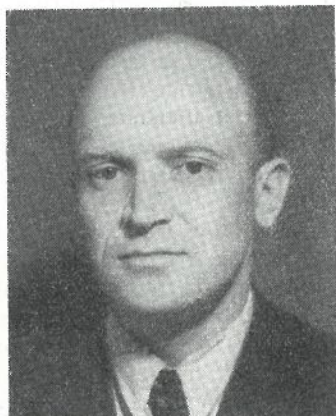
Åren 1940—41 var han chef för skyttekompaniet och kommandant i Eskilstuna samt 1944 chef för personalavdelningen vid FO-staben i Strängnäs.

Med Carl-Olof Hemstad gick en av förgrundsgestalterna i den gamla dalastaden Hedemora bort. För den skola han ägnade huvudparten av sin mannagärning var hans bortgång en sällsynt tung förlust. Inom det allmänna, där hans duglighet, hans osparda möda och först och sist hans djupa rätträdighet och sant humana livssyn betytt så mycket, blir hans plats i sanning ej lätt att fylla. För vännerna, och de voro många, är saknaden stor, så stor och djup som den blir då en av det ljusa sinnets och det innerligt goda hjärtats människor bryter upp för att ej mer återvända.

Kjell Collin.

Elmars Andersons. — Den 18 febr. 1946 kom oväntat underrättelsen om att en av Södermalands-Nerikes nations nyligen inskrivna medlemmar, teol. stud. Elmars Andersons avlidit på Akademiska sjukhuset efter en svår operation. — Elmars Andersons föddes den 3 okt. 1909. Efter studentexamen inskrevs han i teologiska fakulteten vid universitetet i Riga. Under studietiden sysslade Andersons ivrigt med journalistik och var till sist direktör för Lettlands telegrafbyrå. 1940 måste A. avbryta sina studier, då den ryska ockupationsmakten stängde den

Elmars Andersons.

teologiska fakulteten i Riga. Han hade då endast några tentamina kvar till slutexamen. För att rädda sig undan den andra ryska ockupationen gav sig A. i väg i maj 1945 med en liten fiskebåt och kom över hit till Sverige. Sedan han vilat sig efter dessa svåra upplevelser, kom Andersons i höstas till Uppsala och inskrevs i Södermanlands-Nerikes nation, där han mötte flera av sina andra landsmän. E. Andersons var tyst och stillsam och kom sällan i sällskap, men han läste flitigt svenska språket. Döden avbröt hans nitiska studier.

Den 23 febr. 1946 följde honom hans kamrater i Södermanlands-Nerikes nation på den sista färden till Uppsala kyrkogård. E. Andersons var här i Sverige utan släktingar, men för hans i Lettland kvarblivna moder blev underrättelsen om den ende sonens död ett svårt slag. — Ut tibi terra levis.

Zanis Zvikis.

Ivar Lannhard har avlidit. För den, som stiftade hans vänskap under en gemensam studietid i Uppsala i mitten och senare delen av 1920-talet men sedan genom yttre omständigheter blivit skild från honom, kom budet om hans bortgång som en beklämmande överraskning. Ty minnet av Ivar Lannhard bevarar alltjämt ett starkt drag av den livlighet, som var så utmärkande för honom. Han hörde till dem som ofta brukade besöka nationen. Fastän han icke innehade något nationsämbete, torde därför de flesta av hans jämnåriga väl minnas hans

raka gestalt samt hans muntra och rörliga, ej sällan gäckande ansiktsuttryck. Till omväxling med de stundom enformiga juridiska studierna sökte han oskyldiga förströelser. Särskilt ägnade han sig i sådant hänseende åt det vid denna tid inom nationen mycket omhuldade brädspellet. Sin impulsiva natur visade han därvid genom de kommentarer, varmed han återgav spelets växlingar. Var han i knipa, kunde man när som helst vänta att få höra, att "nu äro goda råd dyra". Och hade motspelaren just lyckats uppnå en fördelaktig ställning, slog det sällan fel att kommentaren lydde: "Där skall du icke hava någon varaktig stad". Sådan var han, öppen och ärlig. Hågkomsten av honom är därför lika vacker som den ljusa klangen av hans namn.

Tage Frigell.

Maja Anberg.

Maja Anberg. — Kanske känns det särskilt svårt, när en ung människa dör.

Maja Anberg, som efter en långvarig sjukdom avled den 30 maj 1945, var bara 22 år. Vi, som lärt känna henne som en ung, godhjärtad människa, ha svårt att i hennes alltför tidiga bortgång se annat än en grym meningslöshet. Hon hade mer än de flesta det ljusa lynne och det livsbejakande sinne, som sprider glädje och skapar harmoni i kamratkretsar. Det är oss ofattbart att hon inte längre är ibland oss — vi sakna henne och bevara henne i ljusst minne.

Kerstin Molin.

Sällskapet Vännerna från Nyköping.

När Sällskapet V. f. N. den 27 okt. i höstas samlades till jubileumsfest, var det för att fira sin 75-åriga tillvaro som kamratförening. Den solenna tillställningen borde egentligen ha gått av stapeln några dagar tidigare, emedan Sällskapet bildades den 23 okt. 1870. Stiftarna voro 15 till antalet, och sin skapelse avsågo de som en fortsättning på den några år tidigare vid Nyköpings läroverk tillkomna gymnasieföreningen Brage-Vännerna.

Till en början florerade kamratlivet friskt. Om uppslupna gasker på Taddis och Phoenix vittna ännu Sällskapets Gökar, en motsvarighet till Nationens aktstycken med samma namn. Så småningom fångade emellertid den ekonomiska verksamhetens intresset mer och mer för att slutligen bli den avgjort viktigaste. Dock upprätthållas ännu gasktraditionerna i någon mån vid de terminligen återkommande träffarna på Rullan, där något av de traditionsrika smårummen har fått överta ovannämnda näringsställens roll.

Detta och åtskilligt mera fick man veta på det sammanträde, som föregick jubileumsmiddagen den 27 oktober. Hedersordföranden, lektor Matts Essén, kunde vid uppropet inräkna ett tjugotal äldre V. f. N:iter, som infunnit sig för att tillsammans med de i staden nu studerande nyköpingsstudenterna fira 75-årsdagen. Nationens nuvarande inspektor, själv gammal nyköpingsbo, och professor Sahlgren, förutvarande inspektor och alltför välvillig gynnare av Sällskapet, hedrade både sammanträde och middag med sin närvaro.

Efter en kort exposé över Sällskapets nuvarande ekonomiska situation, varvid visade sig, att tillgångarna voro uppdelade på huvudsakligen fyra fonder samt några smärre belopp fördelade på huvudkassa och borgenslån, upptogo de närvarande till diskussion användningen av Jubileumsfondens avkastning. Denna fond, som tillkom vid Sällskapets 50-årsjubileum 1920, och för närvarande liksom övriga fonder förvaltas av Nationen, närmar sig det belopp, som stipulerats för att stipendium skall kunna utdelas.

D:r Sven Frigell redogjorde för några synpunkter, som lämpligen borde beaktas vid uppgörandet av stipendiereglemente. Ordinarie ordf.

refererade i korthet den diskussion härom, som utspunnit sig på jubileumssammanträdet den 23 oktober 1920, varvid som initiativtagarens och bidragsgivarnas absoluta mening framkommit, att fonden skulle utgöra minst 10.000:— kr., att en tredjedel av räntan skulle läggas till kapitalet samt att avkastningen skulle användas till resestipendium.

Professor Sahlgren vitsordade det lämpliga häri och framhöll, att vid universitetet för närvarande rådde stor brist på resestipendier, varför även ett relativt blygsamt sådant vore synnerligen välkommet. Han underströk så betydelsen av det arbete, som fondens initiativtagare och tidigare förvaltare docent John Palmgren nedlagt på insamlandet av medlen.

Då docent Palmgren var förhindrad att själv närvara, beslöt Sällskapet att foga ett särskilt tack till protokollet.

Lektor Martin Sjöström framhöll nödvändigheten av att vid utformandet av stipendiereglemente så noga som möjligt ta hänsyn till de synpunkter, som framhållas i protokollet av den 23 oktober 1920.

Slutligen beslöt de närvarande, att med hänvisning till den diskussion, som förts, med förtroende hänskjuta ärendets vidare beredning till de nu aktiva ledamöterna av Sällskapet.

Efter sammanträdet ägnade de närvarande en stund åt beskådandet av en utställning aktstycken och kuriosa ur Sällskapets arkiv, varvid den möllerska Assignaten tilldrog sig särskild uppmärksamhet. Detta värdepapper å 65 öre är otvivelaktigt en av klenoderna i V. f. N:s arkiv och tillhör alltså inte direkt Nationen, en villfarelse som en och annan stundom gör sig skyldig till. Den intresserade kan själv försäkra sig därom genom ett studium av Nationens majhälsning nr 7, där redaktör A. E. Falck redogör för den penibla situation, ur vilken dåvarande andre kurator Arvid Möller klarade sig genom utgivande av detta nödmynt.

Vid den därpå följande middagen, som aväts i stora nationssalen, talade bl. a. ordf. för det jubilerande Sällskapet, hedersordf. för Nyköping och det gamla läroverket, d:r Frigell för inspectores. Förste byråsekreterare Nils Isoz höll ett av sina berömda tal och professor Sahlgren tackade för maten, varefter salen utrymdes under ovanligt livlig sång i och för intagande av kaffe i salongen. Här sjöng Bertil Rapp till gitarr Ulf Olrogs vilda visor, bl. a. den av bondeförbundets riksdagsgrupp så senterade "Resultat av plöjningstävlan", en tonmålning i grella färger. Ett bejublat gästframträdande gjorde också klubbmästarinnan med sin nationsbekanta schlager "Bara rara karlar", vilket överensstämde nästan allt för bra med sanningen, då endast två av Sällskapets kvinnliga ledamöter vågat infinna sig.

De närvarande hade just efter nattsexan slagit sig ner vid det s. k.

långbordet, då vaktmästaren anmälde, att ett sändebud från S:t Eskils Gille infunnit sig för att framföra en hyllning. Sändebudet insläpptes och befanns vara fil. mag. Sven G. Svensson, som beredd plats, försågs med någon traktering och avlevererade sitt hyllningstal, vari han starkt framhöll S:t Eskils Gilles stora beundran för den äldre men betydligt piggare broderföreningen. I sitt svarstal lovade ordf. bl. a., att därest en reorganisation av den uppvaktande föreningen komme till stånd, skulle V. f. N. med glädje ställa såväl finansiella som andra specialister till förfogande, dock mot något vederlag.

Så fortskred jubileumsmiddagen till dess lunchen på Rullan var slut och bröderna i förskingringen rest hem.

Detta var 75-årsjubileet, en milstolpe på Sällskapets väg framåt. Vi ha onekligen under de gångna åren nått vissa resultat. Vi utdela årligen två stipendier, och ett tredje kan snart börja utdelas. Detta har emellertid tagit en mycket lång tid att nå fram till. Ännu efter 25 år har t. ex. Jubileumsfonden inte nått stipulerad storlek.

När insamlingen till Jubileumsfonden avslutades, och förvaltningen överlämnades till Nationen, började emellertid Sällskapet en ny insamling, denna gång till ett stipendierum i Nationens bostadsflygel Arkadien. Detta rum hoppas vi kunna inköpa snarast möjligt, medan huset ännu är nytt och modernt. Men kan inte antalet bidragsgivare eller de lämnade summornas storlek ökas, blir inte detta möjligt. Därför ta vi oss friheten att i denna Nationens Majhälsning vädja till de många nyköpingsstudenterna bland Veteranerna, och gärna andra också, som finner ändamålet behjärtansvärt, att ha vår nya insamling i åtanke. Det finns flera olika möjligheter att lämna bidrag, antingen ett flerårigt bidrag med en mindre summa årligen eller också ett engångsbidrag med en större summa. Summorna kunna vara av vilken storlek som helst, men analogt med insamlingen till Jubileumsfonden ha vi tänkt oss 5: — resp. 100: — kr.

Skulle dessutom Ni, gamla nycopensare, möta någon tänkbar donator, så lämnar Sällskapet V. f. N. gärna upplysningar om en mycket lämplig donationsmottagare.

Den nya insamlingen förvaltas av lektor Matts Essén, som även har tagit initiativet till den. Hans adress är Wallingatan 10 A, Uppsala. Fondens förvaltning revideras av Sällskapets revisorer. Alla önskade upplysningar lämnas av lektor Essén eller av Sällskapets ordförande, adress Södermanlands-Nerikes nation.

K.-O. Österberg.

Wadköping och Örebro.

Av Erik Hj. Linder.

Vad är Wadköping?

Wadköping, sådan Hjalmar Bergman beskriver staden, är "en av kungariket Sveriges mest välbyggda och ansade städer, som ej heller saknade pittoreska antikviteter i lagom mängd, grönskande parker, en lång, smal å samt som blånande bakgrund en sjö".

Staden har sina traditioner, berättar han.

"Om det i Wadköping finns någonting lika ärevärdigt som dess domkyrka och lika fast grundmurat som dess slott, så är det föreningen "Jesu Krubba". Den stiftades anno 1802 av lagman Louis de Lorche, häradshövdingens farfarsfar, till äminnelse av hans sagda år avlidna dotter, stiftsjungfrun Teodolinda Emerentia Agata." Och senare får man denna upplysning: "I Wadköping givs det för den enkla människan tvenne sätt att vinna burskap inom den förnäma världen. Det ena, det mera solida, är där som annorstädes att tjäna grovt med pengar. Det andra, det snabbare och säkrare, består i att med takt och talang deltaga i "Jesu Krubbas" tablåer."

Huvudpersonen i Markurells i Wadköping är värdshusvärden Hilding Harald Markurell.

Om herr Markurells ställning i stan får man vissa upplysningar, som illustrerar, hur det sociala maskineriet fungerar, ja hur ståndcirkulationen försiggår. Se här en sociologisk studie på ett drygt dussin rader, belysande klasser och stånd i en svensk småstad kring sekelskiftet: "Herr Markurells sociala ställning i Wadköping undergick förändringar men förblev alltid i viss mån obestämd. Det lär ha funnits en tid, då man bjöd honom kaffet i häradshövding de Lorches kök. Senare drack han det i hushållerskans rum, ännu senare vid ett hörn av matsals-

bordet. Och det kom en tid då han som styrelseledamot i aktiebolaget Wadköpings Metallverk iförd frack och vase dinerade vid samma bord. Hans ställning förändrades, han själv förblev densamme. Han visade icke uppkomlingens rädsla för enkla vanor. Alltjämt stack han kniven djärvt i mun, alltjämt torkade han sina stekflottiga läppar med handens baksida, alltjämt rev han sin rävröda krans med sorgkantade naglar. Fru de Lorche kallade honom rätt och slätt Markurell och gav honom små uppdrag för det de Lorcheska kökets räkning."

Men om upplysningar som dessa ger glimtar av Wadköpings sociala liv, som kan förefalla både träffande, roande och ganska godmodiga, finns det också små utläggningar om Wadköpingsandan, som innehåller några droppar bitterhet, en skärpa som biter. En Wadköpingsskandal, säger Hjalmar Bergman, är inte som en skandal på andra orter. "En äkta Wadköpingsskandal saknar glans, lyster, eggande behag. Den är tung och trög, fet och fadd. Den förhåller sig till varje annan skandal som en gås till en örn. Eller som en mjölksurrekamp till greve Brenners fullblod. Lady Jane, ni vet, som tog priset. Den lunkar sin illmarigt slöa lunk, trött och outröttlig från port till port, lämnar av och lunkar vidare. Och den söta mjölken drickes i varje anständigt hem under tystnad. Ty Wadköping är en tyst stad, en nästan dövtstum stad. Om man blinkar i Wadköping blir man förstädd; om man hostar, om man harklar, om man klår sig bak örat, river sig i håret, suckar, puskar, grinar, tar sig om näsan på tio olika sätt -- man blir förstädd. Men talar man, blir man icke förstädd, knappast hörd. Det finns i det mänskliga talet, hur utstuderat troskyldigt det än må formos, någonting opålitligt, illfundigt, lömskt och på samma gång fräckt, ja rent utav oblygt, som icke behagar Wadköping. En gammal stad, en klok stad, en stad, som inte låter lura sig så lätt."

Sådant är alltså Wadköping. En stad som inte saknar förnämnet, men som otvivelaktigt är böjd för diskret skvaller. En liten plats, där alla känner varandra, och där livet tycks flyta stilla och enformigt. Och ändå utväljer Hjalmar Bergman just denna stad till sin värld, en miniatyrvärld, där han i en följd av romaner låter hela det mänskliga livets glädje och pina återspeglas. De yttre händelserna är små, men det mänskliga är sig likt; Hjalmar Bergmans karaktärer blir ingalunda mindre imponerande eller mindre originella därför att de avtecknar sig mot en bakgrund av skvaller speglar och kullerstensgator.

Bland svenska litterära städer intar Wadköping och Öbacka en särställning genom sina vittbekanta namn. De är lika mycket omtalade som mången stad, vars namn finns på kartan. Alla människor vet att Ludvig Nordströms Öbacka är ett smeknamn på Härnösand, och Wadköping har ju inte bara förekommit på en bokpärm, utan även på tea-

ter- och filmaffischer. Det är alltså numera ingen ort för de särskilt litterärt intresserade; dess ryktbarhet är större än så.

På samma sätt som Öbacka har sin verklighetsmodell i Härnösand, har Wadköping sin i Örebro. Men här bör ett varningens ord fällas. Det går inte att sätta likhetstecken mellan Örebro och Wadköping så som med viss rätt kan göras mellan Ludvig Nordströms två städer. Hjalmar Bergman var en mera problematisk natur än Ludvig Nordström, hans fantasi var annorlunda beskaffad, den var både rikare och nyckfullare. Han bar inte för inte namnet trollkarl och svartkonstnär i recensenternas häpna artiklar. Målning efter modell passade honom inte. Han som andra tog sina detaljer ur verkligheten, men han passade ihop dem till något säreget och nytt.

Sambandet eller likheten mellan Wadköping och Öbacka har emellertid andra sidor än de hittills berörda. Hjalmar Bergman och Ludvig Nordström tillhörde ju samma författargeneration, de var båda födda i början av 1880-talet, och de stammade från borgerlig miljö; i bådars föräldrahem talades det mycket om affärer. Den ene -- Nordström -- upplevde i barndomen träpatronernas Norrland och sin egen fars konkurs. Den andre -- Bergman -- fick beskåda ett Bergslagen i tillbakagång, avspeglat i hundratals affärssamtal i familjen eller på resor med fadern. De kom att betrakta sin barndomsstad med ungefär samma blickar: affärerna och kommunalpolitiken, skvallret och den sociala rangskillnaden var faktorer som de kände utan och innan och som de på äldre dagar var i stånd att erinra sig och återberätta just så som man återberättar barndomsminnen, det vill säga raljerande, humoristiskt och med en viss ömhet, men samtidigt med den speciella skärpa i konturerna och den hänsynslösa sanningsenlighet i detaljer, som kännetecknar barnets värld. Ömhet, skoningslöshet och löje i en ganska egendomlig blandning kom att karakterisera bådars skildringar från barndomsvärlden.

Det var 1890-talets svenska småstad, som på det sättet fick sin litterära spegelbild dels i Wadköping, dels i Öbacka -- och i dag vill vi inte undvara någondra. Till dessa litterära småstäder ansluter sig det Kristianstad som skildrats av Gustaf Hellström och Fredrik Böök, det Nyköping som stått modell för Elin Wägners Aköping, och det Falun som beskrivits i Sigurd Dahlbäcks "Firman Åbergsson". Småstadslivet, återgivet med godmodig men skarpsynt satir, blev "tjotalisternas" specialitet, ett samlande tecken för större delen av en hel generation.

Men Öbacka låg något före i tiden. År 1909 på våren kom Ludvig Nordströms novellsamling Borgare, där Öbacka för första gången presenterades. Kring nyåret 1910 fullbordade Hjalmar Bergman sin första bergslagsskildring, Hans nåds testamente; där hade han ännu inte nått

fram till Wadköping, utan händelserna tilldrog sig på en stor herrgård, men mycket tyder på att han dragit nytta av Nordströms uppslag. Hans nåds testamente var nämligen Bergmans första humoristiska, verklighetsbetonade roman, och dess underlag var, alldeles som hos Nordström, barndomsminnen. Nordströms berättargrepp tycks ha friggjort något hos Bergman själv, han kom att tänka på vilken outtömlig brunn han hade att ösa ur i sina barndomsminnen.

1911 slungade Ludvig Nordström fram Landsortsboheme, ett festligt och starkt satiriskt avsnitt — inte ur Öbacka hävder, men ur en annan norrländsk stads krönika nämligen Sundsvalls. Hjalmar Bergman svarade med Vi Bookar, Krokas och Rothar — en Örebroroman. Därmed hade också han skapat sin litterära stad, den som i framtiden skulle bli Wadköping. Underrubriken lydde: Ur en stadskrönika.

Jag skrev "det som skulle bli Wadköping". Om Wadköping är nämligen ännu inte tal. Bookarnas och Krokarnas och Rotharnas stad har inget namn, och till den riktiga Wadköpingsmiljön, så som den senare skulle utformas, har Bergman ännu inte nått fram. Troligt är att han endast tänkt sig en diktad motsvarighet till Örebro, broderier på minnets stramalj. Men redan nu dyker flera namn och släkter upp, som sedermera skulle bli högst kännetecknande för Wadköping. I själva verket skrev han i tio års tid om släkterna Bourmaister, de Sars, von Battwhyl, Rygell och Rygelius, Brenner och Siedel, ja även Markurell, innan en gång år 1919 "solen gick upp, markerande i staden Wadköpings annaler en märklig dag . . ." Satsen om solen inleder romanen Markurells i Wadköping och det var första gången stadsnamnet förekom i tryck. När denna roman var färdig, men icke tidigare, var också den miljö, utformad, med domkyrka, värdshus, utsiktsberg, läroverk och allt, som sedan i ytterligare elva års tid fick utgöra bakgrund eller gröningsgrund för den bergmanska världen av människor och troll.

Wadköping har alltså en ganska långvarig och vidlyftig uppkomsthistoria; man kan till och med urskilja tre stadier som sinsemellan är ganska olika. I det första stadiet tänker Bergman som sagt helt enkelt på Örebro, fast han grupperar om detaljerna efter eget huvud. Dit hör utom Vi Bookar, Krokas och Rothar, t. ex. volymen Loewenhistorier, som består av tre noveller om den orginelle och något förfallne artisten Loewen och hans upplevelser efter återkomsten till sin stad. Det lustiga är att dessa tre noveller fått namn efter tre hus, tre bostäder, som Loewen i tur och ordning bebor under sin resa i den sociala utförsbacken. Det första heter "47:an", det andra "Thomei gård" och det tredje "Gula huset". I 47:an Stenbrogatan tillhör Loewens grannar den fattigare medelklassen, huset ligger i ett lågborgerligt kvarter. På detta stadium har han ännu lite pengar kvar. Till Thomei gård vid

Södra kyrkogården måste den stackars artisten flytta, när han gjort av med sina pengar; hans umgänge här i de gamla röda rucklens kvarter är inte främmande för någon av eländets eller förfallets nyanser. Gula huset slutligen är överste Bourmaisters. Loewen har blivit omhändertagen av sina avlägsna släktingar, och från och med nu är det de små hemliga tragedierna i en mera aristokratisk värld har får bevittna. Eftersom alla tre dessa miljöer ganska väl går att lokalisera i verklighetens Örebro, kan man på sätt och vis påstå att berättelsen är stadsgeografiskt inspirerad; miljöerna har helt enkelt uppstått ur fantasier kring vad för liv som levdes i dessa sinsemellan så olika skikt: de vid sekelskiftet ganska nybyggda kvarteren på "väster" i Örebro, de ruckliga nästena kring Södra kyrkogården och de aristokratiska hus med traditioner, nu försvunna, som grupperade sig kring Stortorget och Oskarsparken. (Ibland är det alltså helt påtagligt, vilken stad Bergman har i tankarna.)

Men det anmärkningsvärda är, att nästan ingenting i dessa tidigare böcker antyder att handlingen skulle tilldra sig i Bergslagen. En och annan brukspatron skymtar visserligen på långt håll, men eljest är det vanliga småstadstyper av äldre årgång som passerar revy — fabrikörer, sockerbagare, poliser, gamla fröknar, någon militär och så vidare. Något mera särpräglad geografisk bestämning har Bergman inte velat införa.

Detta sker i stället under nästa stadium av uppkomsthistorien. De närmaste tre verken i Bergmans rika produktion bär den gemensamma rubriken Komedi i Bergslagen. Han hade kommit att tänka på vilken pittoresk miljö, full av sägner och traditioner och besynnerliga öden, som den västmanländska och närkiska Bergslagen erbjöd; trollkonstnären gjorde sitt första stora förvandlingsnummer. Han förlade skådeplatsen för sina fantastiska handlingar, hemvistet för sina Bourmaistrar och Battwhylar och Siedlar långt ute i Bergslagen, bland hyttor och bruk. Sin släktkrönika bygger han ut efter samma linjer som förut, men han sätter en tydlig och medveten bergslagsfärg på miljön.

Det är i dessa böcker Hjalmar Bergmans bergslag egentligen blir till. Och han själv finner sin linje. Nu skapar han sina originellaste prosaverk, dessa oefterhärmliga "komedier", där händelsekedjorna tycks stiga fram ur mystiska, mörka djup och försvinna i samma mörker; Bergman ger oss förnimmelsen av att ha sett ett avsnitt av ödeskedjan belyst för en flyktig sekund, och man skakas som om man fått en glimt av själva livsgåtan. Emellertid, i de två första volymerna ser man mycket litet av någon stad. Endast på avstånd anar man Örebro; dit ställs nämligen fångskjutsar och andra viktiga resor, det står uttryckligen angivet. Den tredje volymen i serien heter emellertid Knuts-

mässo marknad. Och i denna bok gör Bergman ännu ett av sina överraskande, trolleriaktiga grepp. Han tar och sammanför allt bergslagsfolket, Bourmaisters, Siedels och Brenners, till ett möte i stan. Han vill se dem röra sig mot bakgrunden av kyrka och slott och rådhus. Hur skulle det gå till? När möts bergslagsmänniskorna, patroner, bergsmän och bönder, i Örebro? Svaret är enkelt. Naturligtvis vid Hindersmässan. Boken Knutsmässo marknad är helt enkelt ett litterärt monument över den urgamla januarimarknaden i Örebro med sin stora järn- och skinnkommers; men Bergman vågar inte nämna Hindersmässan vid sitt rätta namn. Då hade han varit tvungen att vidgå att det är Örebro han vill skildra, och därmed hade han bundits vid en exakthet i detaljerna, som han ingalunda vill underkasta sig. Mässan måste få ett annat namn. Hindersmässan blev Knutsmässan, och vid en svängning av trollspöet levde forna dagars marknad upp igen med vimmel och bråk, tattare och tingel-tangel, kreaturshandel och finanstransaktioner, supning i Mutter Carléns källare och teater på rådman Norstedts vind.

Detta skedde 1916. Det hade nu blivit fullt klart, att den dittills namnlösa staden är en huvudort i Bergslagen. År 1918 kom ett betydelsefullt verk i två delar, som fick namnet En döds memoarer. Arbetet intar en viktig plats i Hjalmar Bergmans poduktion litterärt och mänskligt sett — det är alldeles tydligt att han befinner sig i sitt livs högflod — men den markerar också en ny milstolpe på vägen fram mot Wadköpingss uppkomst.

En döds memoarer är mycket riktigt till formen en memoarbok, den återger Love Arnbergs minnen. Bland annat skildrar den i jagform hans barndom och uppväxtår. Det är inte mer än naturligt, att författarens egna bandomsminnen här spelar in. Under alla förhållanden är likheterna påtagliga. Åtskilliga av familjen Arnbergs medlemmar förefaller som hämtade ur det bergmanska familjegalleriet, enligt vad man på sakkunnigt håll försäkrat mig.

Det är då ganska anmärkningsvärt, att Hjalmar Bergman tydligen tänkt sig att frambesvärja en alldeles ny stad, en annan än den han tidigare i bok efter bok skildrat och som i huvudsak varit kalkerad på Örebro. Kanske önskade han komma ifrån den tidigare ämneskretsen, kanske var förändringen helt enkelt betingad av att en av huvudpersonerna var biskop — alltnog, han gjorde sin stad till biskopssäte. Den förses sålunda med domkyrka, och fast den inte får något namn, erhåller den dock, i motsats till Knutsmässans stad, en beteckning. Den kallas för W — dubbelt W. Här inställer sig möjligheten, att Bergman tänkt på den stad, där han år 1900 efter två månaders inackordering avlagt studentexamen, nämligen i Västerås. Av de fåtaliga topogra-

fiska upplysningarna i En döds memoarer framgår, att i staden finns ett berg, Prästberget — liksom Västerås har sitt Djäkneberg — och sannolikheten är ju genast större. Huvudsaken är emellertid, att dik- taren här uppenbarligen avsiktligt velat framsuggerera bilden av en annan stad än Örebro; medlen härtill är dels att kalla den W., dels att göra den till stiftsstad, dels att skänka den ett stadsberg, till vilket det sannerligen inte fanns en tillstymmelse i födelsestaden.

I denna nya stad är emellertid betecknande nog inte endast "inre" detaljer, det vill säga familjeminnena, att hänföra till Örebro, utan även yttre drag. Det finns exempelvis ett rött tvåvåningstråruckel på Norr i staden W., kallat Kråkslottet. Det verkliga Kråkslottet lär ha stått kvar i Örebro ännu 1934. Skolans lärjungar berättas i boken gå i procession till Slottsbron, där de möter "en skock lärare". Hela denna situation visar hän på Örebro, där Kanslibron vid slottet ligger i skolans omedelbara närhet. Även lärjungarnas procession till denna plats anspelar på örebrotraditioner. Och så vidare, och så vidare. Staden W har således konstuerats med hjälp av två slags beståndsdelar: dels av minnen från barndomsstaden, dels av en rad yttre detaljer annorstädes ifrån, med sannolikhet Västerås.

Det är denna stad i ny, reviderad och utökad upplaga, som i nästa roman får det berömda namnet Wadköping.

Det är visserligen inte möjligt att bevisa, att Hjalmar Bergman, när han 1919 skriver sin första Wadköpingsskildring med ortnamnet tydligt utsatt, verkligen tänker på just den stad, som utgjort bakgrund för de dystra memoarerna. Men för det första är själva den yttre stadsbilden mycket snarlik: domkyrkan och stadsberget först och främst, hämtade från Västerås; härtill kommer nya detaljer som tycks härstamma från samma stad, till exempel firmanamnet Metallverken, en beteckning som påfallande nära ansluter sig till vad som existerar i verklighetens Västerås. För det andra är ju initialen densamma; W förefaller ju helt enkelt som en förkortning för Wadköping. För det tredje: varför tillskapa två stiftsstäder i en och samma bergslag? Att det är fråga om samma bergslag kan man se därav att samma personer bebor den.

I staden W. dominerade två namn: Arnfelt och Arnberg. Bankdirektör Arnfelt är stadens allhärskare. I Wadköping finns att börja med inte alls spår av detta familjenamn och det kunde då förefalla som om skillnaden mellan städerna vore uppenbar. Men något längre fram i tiden, när Bergman redan har tre eller fyra Wadköpingsböcker bakom sig, och griper sig an med en ny bok på minnets grund — Jag Ljung och Medardus — då påminner han sig åter detta namn, och nu låter han tydligt framgå, att herrarn Arnfelt och Arnberg hela tiden varit

goda borgare i Wadköping. Det där går nu inte riktigt ihop. Enklast är att tänka sig, att Hjalmar Bergman tillskapat Wadköping som en anknytning till staden W., men utan strängare förpliktelse att skapa överensstämmelse i detalj. Wadköping är den färdiga upplagan av den stad till vilken W. varit en skiss. Han har säkerligen från början inte tänkt sig att de två skulle ha så mycket gemensamt; men då han flera år senare i Jag, Ljung och Medardus finner sig behöva den grevlige bankdirektören från W. för sin intrig, drar han sig naturligtvis inte för att placera honom som mäktig finansman i Wadköping; och så glider de två städerna definitivt över i varandra. Vid det laget har han hunnit med att i wadköpingsmiljön inplacera inte bara Arnfeltar, utan även Bourmaistrar och Siedlar, för att inte tala om herrar Battwhyl, Brenner och Bernhusen, vilka ju egentligen hörde tillsammans med den allra första staden, den som inte hade något namn, inte ens biskop och domkyrka.

Man bör således fasthålla två till synes stridiga synpunkter på Wadköping. Dels är staden, då den framträder 1919, utan tvivel en ny skapelse. Själva blicken på miljön är förändrad. I och med att namnet tillkommit har berättaren tillägnat sig en raljant och satirisk syn inte bara på personerna utan också på själva orten; miljön spelar en annan, en annorlunda beskaffad roll än tidigare (jämför citaten om "Wadköpingsandan" i uppsatsens början). Det är den medvetna småstadssatiren, som här för första gången sätter in hos Hjalmar Bergman. Vidare är namnen nya; släkten Markurell har visserligen skymtat en gång för länge sedan i Komedier i Bergslagen, men sedan här den tappats ur sikte. Hela skolvärlden är ny. Topografien är ny såtillvida som Prästberget nu bara heter Berget, och både ån och den blånande sjön i bakgrunden är helt nya detaljer. Dels, och det är den andra synpunkten, smälter dock denna stad, både i diktarens och läsarens medvetande, alltmera ihop med sina föregångare. Båda parter glömmes efterhand bort, att det någonsin funnits en skillnad mellan Knutsmässans stad, staden W. och Wadköping.

Från och med nu kan man också konstatera, att Wadköping liksom lever vidare på egen hand. Den blir allt mindre beroende av sambandet med Örebro — och ändå är de enstaka reminiscenserna från denna stad och från författarens barndomsliv ungefär lika talrika nu som förr. Det leder en navelsträng från Hjalmar Bergmans barndomsstad, ett Örebro med 15 à 20.000 invånare, ett Örebro på 90-talet, till Wadköping, och denna navelsträng kan bara tänjas ut, inte klippas av. I själva namnet röjs deras nära samhörighet. I ett brev till J. L. Saxon har en gång Hjalmar Bergman själv berättat, att han tillskapat nam-

net Wadköping eller vad-staden, som en medveten motsvarighet till Örebro — brostaden.

Men skulle man fråga efter någon enstaka, konkret upplevelse, som bildat en särskilt viktig impuls för skildringarna av Wadköpingslivet, en händelse som tydligare än något annat för den blivande författaren åskådliggjort vad en stad betyder som centrum i en folkrik bygd, då måste man ånyo hänvisa till Hindersmässan. Här ligger nyckeln till Hjalmar Bergmans bergslag. Under Hindersmässan hade han själv i sin barndom sett hur de ekonomiska kraftlinjerna från Bergslagen strålade samman i Örebro, där hade han stiftat bekantskap med hela det vidlyftiga persongalleri, som sedermera kom igen i hans böcker, från marknaden bar han med sig genom livet ett intryck av fest och brokighet och färgrikedom, som ovillkorligen satte spår i det Wadköping han som vuxen kom att skapa. När han i sina böcker kommer in på marknaden och dess liv, får hans stil en särskild sving, han blir upprymd och minnena flödar. Så här låter det i Jag, Ljung och Medardus, alltså så sent som 1923, och i en sådan skildring märker man föga av den stela högtidlighet som enligt Markurells i Wadköping skulle vidlåda Wadköpingslivet. Här är satiren satt ur spel, och dörrarna har öppnats mot barndomsminnens glättiga och mustiga men ändå milda musik:

"Knutsmässan kom och de hundrade fröjder. Vädret var vintrigt, väglaget gott. Ur den svarta, silvernitade himmelskupan flöt mörkret ned över Wadköping och över dess slätt, som låg snövit och snömjuk och snötyst från de skogklädda bergen ned till sjöns isfångna vassar. Stolt mötte Wadköping mörker och tystnad med fräsande gaslägor, flammande bågglampor, ljus i vart fönster, dans i vart hus, musikanter på krogarna, slagsmål i gränderna, komedianter på tiljan, slädfart med glödgat vin och glödande kyssar, fina fester för stadens gäster. Undrasen på att de kommo från slättens tystnad och de mörka skogsbergen med bjällerklång och glada tankar bönder och bergsmän, de stora brukens än större patroner, herrgårdarnas herrar och storgodsens grevar och baroner! Väderbitna jägare fullhängda med rävsinn eller med matnyttigt vilt, laggegubbar med snöskrindan full av tinor och ämbar, slädar begravna under berg av frusna djurhudar och fladda djurkroppar, bondgummor med drivor av vita ägg upp kring de mångfaldiga kjolarna, rödkindade, snoriga ungar med gipskatten hårt tryckt mot den klappande barmen, gubbar med en kutting under vardera armen och snuset bak den putande läppen — se där stadens gäster samt dessutom herrar i fina pälsar, präster med nyrakade anleten, länsmän och illitterata lagkarlar med räv bak örat, konstmakare från fjärran land

samt ett och annat okänt bergslagstroll, tungt i jättestövlarna, yvskäggigt, trumpet och trögt.”

Så var det, så gick det till vid Knutsmässan i Wadköping. Så hade det en gång gått till vid Hindersmässan i Örebro. Minnets trollspö svängdes över detta brokiga vimmel och fram dansade Wadköpingskrumelurerna, led vid led, nej, i invecklade och konstfulla turer. Provinsstaden i Bergslagen hade fått ett oförgängligt minnesmärke.

Framställningen delvis identisk med ett föredrag vid en nationsafton på Södermanlands-Nerikes nation i februari 1946. Uppgifterna i mitten av uppsatsen om "Wadköpings uppkomst" är till större delen offentliggjorda tidigare.

Något om närkingarna, huvudsakligen från antropologisk synpunkt.

Av Bertil Lundman.

Geografisk ligger Närke ungefär mitt i den mer tätbyggda delen av Sverige. Man skulle därför kanske vänta sig, att där huvudsakligen finna från svensk synpunkt tämligen ointressanta Medelsöner — bland vilka egentligen endast tattare Lindgren et consortes skulle bilda ett mer färgstarkt, stundom pikant, ehuru ofta genant inslag.

De mer ingående forskningar, som på senare år utförts över vårt folks rasbeskaffenhet, ha dock även inom själva nordrasen uppdagat så betydande skiftningar, att en kort uppsats om landskapets antropologi torde erbjuda en del av intresse.

Våra viktigare källor härvidlag äro de stora undersökningar på beväring, som strax före sekelskiftet utfördes av professorerna Fürst och Retzius samt i början av 1920-talet av professorerna Lundborg och Linders. Den förra av dessa undersökningar är dock endast publicerad landskapsvis, den senare dels landskapsvis, men, vilket för oss är särskilt olämpligt, delvis (så beträffande uppdelningen på rastyper) endast länsvis. Lyckligtvis lät den bekante sociologen I. Flodström ur Fürst-Retzius' material för varje härad sammanställa uppgifter om dem, vilkas båda föräldrar där voro födda. För många härad är dock antalet dylika härads"äkta" dock tyvärr väl litet, stundom till och med så litet, att det knappt säger något alls. Sedd som helhet ger dock denna Flodströms sammanställning en färgrik och till största delen även sann bild av vårt folks finare rasnyansering. Av Flodströms uppgifter använda vi här endast dem över huvudform, kroppslängd samt över relativa antalet mörka och ljusa — hans övriga uppgifter äro av mindre betydelse.

Mina egna forskningar beröra visserligen landskapet endast föga, men som bosatt fjorton somrar inom Närke och ytterligare ett par några kilometer från Närkesgränsen, har jag under talrika utflykter ju sett och träffat mycket folk.

Vi behandla först huvudformen. Hela landskapet hör till den sammanhängande zon av synnerlig långskallighet, som praktiskt taget uppfyller hela Sörmland och Västmanland, södra och mellersta Dalarna m. m. — Även i Närke äro härads-siffrorna varandra så lika, att vi ej närmare behöva ingå på dem.

Annorlunda är det med kroppslängden, som i Närke liksom i stora delar av inre Sverige faller från sydväst (max. i trakten av Borås och i inre Bohuslän) mot nordöst (min. i Ö Närke, delar av S Östergötland samt hela inre Västmanland). Sydvästra delen av vårt landskap håller sig ännu över riksmedel-talet (inmot 50 % långa enligt Flodström mot 44 % i hela riket¹) men redan Kumla härad med cirka 40 % långa ligger något under detta medeltal). De nordöstra häraderna Örebro, Sköllersta och Askers hålla sig till blott omkring 30 % och ha därmed bland de allra lägsta talen i hela Sverige utanför de lapsk- och finskspråkiga gebiten längst i norr. Endast Glanshammars härad bryter något av gentemot detta likformiga avtagande från sydväst mot nordöst och är åter något högväxtare, liksom för övrigt nästan hela Re-karna i Sörmland och ett par angränsande härad i södra Västmanland.

Vad kan nu detta innebära? Av den i Närke allmänna långskalligheten och även blondheten att döma måste denna stora motsättning i kroppslängd i huvudsak bero på en variation inom själva den nordiska grundrasen (Närke ligger nämligen för övrigt vid eller nära maximum för nordisk rasrenhet inom hela Sverige; vi skola snart närmare tala därom). Denna motsättning innebär, att den s. k. Västmanlandstypen dominerar i nordöst och Götatypen, ehuru mindre utpräglat, i sydväst. Skillnaden mellan dessa båda typer gäller ej blott kroppslängden. Även i övrigt är Götatypen såväl beträffande ansiktet som näsan (men ej huvudet, där båda äro lika) o. s. v. mer utdragen på längden med rakare och "renare" drag, Västmanlandstypen åter mer undersåtsig och knotig (ehuru naturligtvis inte på långt när så mycket som en finne).²

Västmanlandstypen överväger nu i Svealandskapen, särskilt de inre, Götatypen i de eg. Götalandskapen på Västkusten och kring Väner-n. I nutida geografier räknas visserligen hela Närke till Svealand, men så har det tydligen ej alltid varit. Ett ställe i yngre Västgötalagen fö-läger nämligen Götalands nordgräns tydligen ända upp till Käg-lan.

¹) Flodström sätter gränsen mellan långa och korta vid "172" cm. (eg. 171,5). Detta absoluta värde intresserar oss dock föga, eftersom kroppslängden sedan dess stigit över 4 cm. (1945 års beväring har nått en medellängd av 174,7 cm.), men tämligen likformigt över hela riket, varför de *relativa* siffrorna i alla fall äro av stort värde.

²) Något närmare beskrivningar med bilder och kartor finnas i min Verbandskrift nr 427 "Nordens rastyper".

Här äro sockennamnet Götunda och bynamnet Götevi (i Ringkarleby) ett ytterligare intyg därpå. Andra namn på Göt- ha vi i mellersta Närke, ett Götevi i Vintrosa och ett (etymologiskt något osäkrare) Göt-tabro (numera stundom felaktigt kallat Getabro) i Kräklinge. De båda senare byarna ligga alldeles inpå den ungefärliga gränsen mellan det rasligt mer götiska Sydvästnärke och det starkt svealändska Nord-östnärke. Professorerna Wessén och Tunberg se i dessa ortnamn, liksom i tvenne Götevi i västra Östergötland, helgedomar för götiska be-sättningstrupper på gränsen mot Sveaväldet (på samma sätt som de talrika romerska templen en gång vid romerska Rhengränsen mot det fria Germanien). I så fall skulle det andra Götevi i Närke, det i Kräk-linge, tala om en inre och eventuellt senare (reträtt-?) gräns för gö-tarna, bakom vilken de verkligen slagit sig ned i massa och vilken de ej blott övergående hållit besatt. (Ett ortnamn Svinabro någon halv-mil norr om Göta- eller "Getabro" kanske en gång kunde ha hetat Sviabro, d. v. s. Sveabro, men detta är dock mycket osäkert och nam-net kan vara helt ungt.)

Intressant är slutligen, att några etnologiska och dialektala drag visa ungefär samma diagonala motsättningar mellan landskapets nord-östra och sydvästra delar. Allra märkligast är dock en härmed sam-manfallande, tydligen gammal motsättning i äktenskaplig fruktsamhet. Sydvästra delen hade hög sådan, liksom Västkust- och Vänerlandskapen, nordöstra delen åter låg dylik, liksom Mälardskapen och nästan hela Östergötland (d. v. s. precis intill den ovannämnda gränsen vid Skänninge!) Denna gräns måste på något sätt tänkas vara socialbio-logiskt betingad, ej som Flodström och andra velat rasbiologiskt.

Vi övergå nu till färgerna, som vi ej behövt behandla hittills, då den övervägande blondheten gör det tydligt, att ingen av landskapets hu-vudtyper är mörk. Trots att således Närke har en förhållandvis myc-ket hög procent ljusblonda människor, finns där även relativt något flera mörka än i riket i genomsnitt (och därför i stället något färre halvmörka). De mörka äro tämligen jämt spridda över landskapet (minst dock inom Sköllersta härad). De visa härmed på inslag av en (eller ev. flera) mörka typer, som mer eller mindre droppvis inkom-mit i jämförelsevis sen tid och ännu ej fullt assimilerats. Även om förf. visst ej nekar, att det i många fall kan röra sig om ättlingar till wal-löner och andra utlänningar, måste han nog liksom väl varje annan initierad bekänna, att det ofta helt enkelt rör sig om — tatarättlingar. Då ju tattarna enligt Etzlers och andras slutgiltiga utredningar ju i huvudsak äro ättlingar till zigenare och förfallna svenskar (och endast i enstaka fall annat utländskt löst folk), är det alltså zigenarblod, var-med Närke något mer än en del andra landskap blivit lyckliggjort.

Numera äro nog Närkes egentliga tattare ej särdeles talrika (siffrorna från den nya "tattarutredningen" äro ej författaren tillgängliga), men år 1923 uppgavs dock Örebro län intaga andra rummet i riket efter Jönköpings län och med Värmlands län närmast. — Först skola vi säga några ord om de egentliga Närkestattarna. Dessa äro ju riksberömda genom den tidigast i Tivedstrakten uppdykande "tattarhögadliga" familjen Lindgrens bravader. ("Ryck upp dig och likna en Lindgren!" pläga tattarkäringarna säga till sina "vansläktade" d. v. s. relativt fredliga små tattaryngel!) Närkestattarna ha nog till stor del från början ditlockats av den fordom stora transitotrafiken av foror och kreatur i detta centrallandskap, ej minst av "Smålandsoxar" från Götaland till Bergslagen och Stockholm (vilka även till den senare orten drevos norr om Hjälmaran och Mälaren).

Ända in i vår tid hade tatterna gärna sina tillhåll kring gamla vägnutar med kända marknadsplatser eller åtminstone gästgivargårdar, såsom Odensbacken, Hallsberg-Sannahed eller Vretstorp. Men även vissa gränsskogar (helst, på grund av sämre kontroll, mellan olika länsmansdistrikt) såsom Kräklingemon, hyste en hel del.

Typiskt för tatterna är, att de helst haft sina krypin på mer undanskymda platser, som dock ofta legat helt nära de stora stråkvägarna, på vilka de då lätt kunde slinka ut. På de magra sandhedar, som ofta utbreda sig på eller vid rullstensåsarna och som då också ha bra anslutning till vägnätet (åtminstone det äldre), där jorden var billig (och lättbrukad för de lata tatterna!) kunde förr stundom hela små tattarbysar uppstå. Här blev det en usel råg- och potatisskörd mogen tids nog, tills de stora resorna till höstmarknaderna skulle börja med allt schackrande och rumlande och knivdragande. Ännu för få år sedan såg jag, liksom på sin tid Thesleff i Ö Finland, i sydvästra Närke på sensommaren en hel tattarby (no name!) där de flesta gårdarna voro förbommade och stängda, ehuru annars åtminstone i regel talrikt bebodda: fåglarna voro utflugna på sitt höststräck. (En sociologisk-etnologisk undersökning av Närkestattarna, innan det bleve för sent, vore en intressant och säkert tacksam, ehuru kanske ibland föga angenäm uppgift för en ung pol. stud. från Närke.)

Rasbiologiskt viktigare äro dock de tattarättlingar, som socialt sett äro fullt assimilerade. Av de c:a 13 % mörka närkesbeväringar, som undersöktes av Fürst och Retzius, torde kanske en tredjedel haft tatarblod (och bland de verkligt mörka väl ännu flera). Av dessa voro naturligtvis blott försvinnande få verkliga tattare, ja, huvudmassan hade nog knappast en aning om en sådan härstamning. Dessa mer uppblandade tattarättlingar äro nu för det mesta fullgoda, delvis synnerligen värdefulla medborgare. Tydligt är dock en något större pro-

cent av dem än av den övriga befolkningen på ett eller annat sätt mer eller mindre svaga, framförallt neurasteniska, ja, psykopatiska (till stor del dock genom härstamning från mindervärdiga svenskar, som blandats med tatterna, men även på grund av olyckliga arvs kombinationer genom rasblandningen i sig). Detta gör, att jämförelsevis många tattarättlingar torde kasserats vid mönstringen, varför Fürst och Retzius' siffror, som bygga på mer eller mindre vapenför beväring, säkert äro något lägre, än om samtliga unga män (inkl. de kasserade) hade undersökts.

Om vi nu övergå till den yttre typen på dessa tattarättlingar, äro de i regel, men visst ej alltid något mindre och svagare till växten än folk i gemen. Ansiktena äro smalare, ofta med vassa och oregelbundna drag samt ej sällan med ojämna tänder i trånga gommar. Näsan är mer eller mindre stor, ofta något krokig, hakan kort och rätt köttig. Ögonbrynen äro redan vid tidiga år täta och buskiga, ögonen egendomligt nog påfallande ofta antingen abnormt insjunkna eller onormalt utstående (förmodligen genom någon inkretorisk labilitet?) Håret är i regel mjukt och lockigt, däremot är dess färg och än mindre ögonfärgen visst ej alltid särskilt mörk, utan (genom blandning) ofta helt ljus. Därför motsvarar antalet av de ovannämnda mörka tattarättlingarna ej hela antalet av dylika.

Lika litet ha naturligtvis alla eller ens de flesta mörklagda närkingar tattarpåbrå. Sådan mörklagdhet kan i Närke, framförallt i brukstrakterna i söder och väster, även bero på inslag av wallonskt och tyskt bergmansblod. Det kan för övrigt komma från någon eller några av alla de enstaka släkter eller individer av utländskt ursprung, som genom århundraden droppvis inkommit. Säkert har mycket främmande blod kommit in på detta sätt, även om naturligtvis många sådana släkter numera äro helt bortflyttade eller utdöda. För det fatiga Småland, som ej kan ha lockat många främlingar, har P. G. Wejde sammanställt en rent av häpnadsväckande lång lista, som dock givetvis ingalunda är fullständig. En liknande skulle säkert även kunna fabriceras för Närkes del och ändå — äro dessa inslag i stort som droppar i havet och påverka blott i högre grad typen hos någon enda individ. Smärre och enstaka rasdrag däremot ha de dock självklart lämnat i arv åt tusentals närkingar.

Ändå äro ej alla mörka rasinslag i Närke komna från i historisk tid invandrade främlingar, det må nu vara zigenare, walloner eller andra. Många stamma även från rent inhemska, mer eller mindre mörka element, som väl alltid funnits här och där jämte den säkert förr ännu mer än nu blonda nordiska huvudmassan. Som förf. på andra ställen visat, träffas i Dalarnas avlägsna skogsbygder i stort

antal ännu rätt oblandade dylika typer, tillhörande den s. k. tydalsrasen, människor med grova, nästan primitiva drag samt kraftig och undersåtsig växt. — I Närkes öppna bygder äro nog sådana numera rätt sällsynta. Enligt kand. Eric Edlund gå i sydvästra Närke (liksom f. ö. i Dalarna och annorstädes i vårt land) gamla sägner, att dylika typer där förr varit talrikare. De skola då ha bildat ett lägre stående, undanträngt folkelement. Traditionerna äro osäkra om detta var urinhemskt eller invandrat i gammal tid. Huru mycket häri än blott ligger av gamla diffusa vandrande sägner, delvis i sen tid "förbättrade" genom inflytelser av självlärda hembygdsgubbar (sålunda kallas invandrarerna enligt E. stundom t. o. m. "kelter"!), så visa ju mina Dala-undersökningar, att dessa sägner knappast, som man tidvis trott, alldeles äro utan verklig bakgrund. Den verkliga stammotsättning, som ligger bakom allt detta, är dock för oss svårt gripbar, även om vissa uppgifter i de gamla norsk-isländska ättesagorna förtälja om liknande ting. För Närke ensamt finnes ju dock alltid den möjligheten, att sägnerna "ditvandrat" från andra svenska bygder, utan något verkligt underlag i landskapets befolkningsförhållanden ens i äldre tider.

Vi övergå nu till några fragmentariska notiser om en del olika Närkes-bygder, huvudsakligen efter egna intryck. Av brist på plats här samt på fullt säkra och någorlunda entydiga anteckningar och minnesbilder kan detta dock ej ske i någon större utsträckning, särskilt som de tydligen ej kunna utfyllas med mera avsevärda uppgifter ur litteraturen. — I det rasligt rätt enhetliga Kil är västmanlandstypen ovanligt väl företrädd. Detsamma gäller även i huvudsak Mellösa, vars folk redan Hofberg fann avvikande och liknade vid dalkarlarna med dessas ofta undersåtsiga växt och breda ansikten. Storbönderna och deras ättlingar ute på övriga Närkes-slätten äro i regel av mycket utpräglad nordisk typ. Denna är därvid än mera västmanländsk, än mera götisk. Särskilt mycket långa karlar fann jag i Knista, Kvistbro och även Edsberg (jämför ovan!), påfallande många små och mörka däremot i Lännäs. Det ännu mera särpräglade folket på den obetydliga Vinön i Hjälmarens, som redan intresserat Hofberg, behöver ej närmare här beskrivas, då förf. haft en liten uppsats därom i Nerikes Tidningens julnummer 1932. Stor är slutligen växlingen i typ i det även i andra (geografiska, sociala o. s. v.) avseenden oenhetliga socknarna på Tiveden och Tylöskog med sina inslag av walloner, tattare och finnar. De sistnämnda, som kommit till Tiveden (dock mer på Västgötasidan; Obs.! namnet Finnerödja därstädes!) i början av 1600-talet, ha dock alltid varit så fåtaliga, att vi här ej behöva beskriva dem närmare.

Till slut ett par allmänna, delvis rätt personliga intryck av närkes-

typen, speciellt i östra delen av landskapet. På den, som liksom förf. inflyttat till Närke från mellersta Västmanland, verka närkingarna något livligare och lättare (detta är ju också den allmänna uppfattningen) samt smärtare och spensligare (men ej högväxtare) med längre ben och kortare bål (än han hittills varit van vid).³⁾ Även ansiktena och näsorna äro något smalare, håret tycks oftare vara gubblont, ja rödblont än i Västmanland. (Lundborg-Linders' tabeller säga detsamma.)

För att ej okritiskt folk skall tro, att tattarattingar spela någon större roll inom Närke, kan tilläggas, att Lundborg och Linders anse Örebro län (siffran för Närke ensamt är tyvärr ej angiven men torde knappast alls avvika därifrån) vara nummer 1 bland Sveriges län beträffande nordisk rasrenhet. En dylik beräkning är svår att utföra och kan utfalla ganska olika vid endast helt obetydliga skiftningar i beräkningsmetoderna. I Furst och Retzius', något mindre säkra tabeller kommer Närke endast som nr 7. Men man måste betänka, att just de mest nordiska landskapen stå varandra så ytterst nära, att en dylik olika gradering egentligen ej innebär särdeles mycket. Huru osäkra dessa beräkningar än äro, visa de dock, att närkingarna äro åtminstone lika goda svenskar som några andra — vilket väl heller ingen betvivlat!

Litteratur i ämnet:

Förf.: Nordens rastyper (= Verdandis småskr. nr 427) 1940.

D:o: Dala-allmogens antropologi. 1945. (Bl. a. om tydalsrasen).

A. Etzler: Zigenarna och deras ättlingar i Sverige 1944.

I. Flodström: Skilda antropologiska typer i Sverige. 1926. (Privattryck.)

J. Sahlgren i "Namn och bygd" 1927 (ortnamn m. m.).

S. Tunberg: Götarnas rike. 1940. (Utförliga litteraturuppgifter dessutom i de flesta av dessa verk.)

³⁾ Detta stämmer väl med statistiken hos Furst-Retzins, som dock beträffande vissa andra trakter tydligen härvidlag bygger på oriktigt tagna mått, men som icke desto mindre mycket väl här kan vara riktig. Lundborg-Linders har däremot ej i detta avseende publicerat några siffror ens för hela Örebro län (utan blott för stora grupper av län tillsammansagna).

NOTISER.

Karl Asplunds "Livets smultronställen".

Några rader om litteratur som rör livet inom Södermanlands-Nerikes nation både förr och nu kunna försvara sin plats i Majhälsningen.

En av vår nations forna krönikörer, dess nuvarande hedersledamot **Karl Asplund**, har i sin hösten 1945 utgivna bok "Livets smultronställen. Minneskåserier" skänkt andra och oss miljöskildringar från bröderna Erik och Karl Asplunds barndoms Jäder "i hjärtat av Sörmland" (för den delen även bröderna Cederblads), skolärens Nyköping, studentårens Uppsala m. m. Bägge tillhörde nationens historiskt ryktbara årgång "nollåtta".

I novellform ha vi tidigare fått skildringar ur den generationens liv och leverne i K. A:s "Studentrum" (1912 och i omarbetad upplaga 1942).

Ur den nya boken vill jag inte berätta något. Jag inskränker mig till att intensivt rekommendera landsmännen av äldre och yngre årgångar att följa författaren från "smultronställe" till "smultronställe" — det expressiva uttrycket "livets smultronställen" tror jag har skapats av Mariefredborgmästaren Mari Hihi (Gustaf Lindqvist) i hans för tre-fyra decennier sedan så lästa Uppsalabok "Studentens lyckliga dar".

Sven Sernander.

Nationens hembygdskurs.

Till sommaren planerar nationens hembygdsnämnd att anordna en hembygdskurs på Julita Skans under augusti månad. Årets kurs kommer att bryta förkrigstidens teatersällskapstraditioner och i stället uppläggas den såsom studiekurs i hembygdskunskap, till vilken sörmländska folkskollärare kommer att inbjudas. Studierna kommer att bedrivas i grupper under ledning av akademiker. Planerade grupper äro t. ex. geologi, fauna och flora, livet i en sörmlandssjö, fornminnen, folkmusik, byggnadskultur.

H. C.

Porträttkatalog.

Till kamratmötet 1937 utkom Södermanlands-Nerikes nations sista porträttkatalog. Enligt beslut av landskapet skall en ny katalog utges till kamratmötet 1947 och omfatta alla dem som varit inskrivna i nationen kalenderåren 1937—1946 eller mer än 800 landsmän.

Förberedelserna för katalogen har kommit så långt, att en begäran om personalia och porträtt i mars detta år kunde tillställas landsmännen. När detta skrives, har omkring 10 % sänt in svar och av dessa omkring 60 % subskriberat.

Katalogen beräknas kosta omkring 30 kr. i nummerad bibliofilupplaga halvfranskt band, omkring 23 kr. i linneband och omkring 20 kr. i häftat exemplar. Äldre landsmän uppmanas att subskribera på katalogen hos redaktören, adr. S.-N:s nation, **Uppsala**. Håll på detta sätt kontakt med de generationer, som nu befolkar nationen och bidrag till redaktörens ansträngningar att sänka kostnaderna! Ju större upplaga desto lägre priser.

Kamratmöte 1947.

Sista april och första maj 1947 firar Södermanlands-Nerikes nation det femte kamratmötet, sedan traditionen upptogs 1927. Samtidigt kan nationshuset fira 50-årsjubileum. — När det sista kamratmötet samlades 1942, rådde storpolitisk oro. 1947 hoppas vi, att förhållandena är andra och bättre och att landsmän från alla år och alla håll möter upp.

Reservera 30 april och 1 maj 1947 för kamratfest på Södermanlands-Nerikes nation!

detta sätt inlevererade avgifter. Skattmästaren vore tacksam om medlemmarna snarast möjligt och helst före Valborgsmässoaftonen ville insända sin avgift (årsavgift minst 3:— kr., ständig minst 50:— kr., understödjande minst 100:— kr.) till Södermanlands-Nerikes Nations Veteraner, Uppsala (Postgiro 25906).

Föreningens nämnd.

Professor Rutger Sernander (ordf.) †, direktör Fritiof Söderbäck (v. ordf.), andre bibl. Sven Sernander (sekr.), andre bibl. Jonas L:son Samzelius (skattm.), kommerserådet Martin Jansson, direktör Mauritz Carlson, bankdir. Carl Wellander, läroverksadj. Carl Cederblad, borgmästare Eric Wahlberg, professor Dick Helander, docent Arne Furu-mark, med. kand. Gösta Neander.

Veteranerna.

Nya medlemmar 1945.

Björkman, Allan, Leg. läkare, Uppsala.
 Böklin, Gustaf, Konstnär, Nyköping (ständig).
 Ericsson, Olle, Häradsskrivare, Flen.
 Hedlund, Ingvar, Docent, Åkeslund.
 Hultén, Olle, Professor, Uppsala (ständig).
 Jansson, Tim, Fil. dr, Direktör, Stockholm (ständig).
 Jungnell, Tore, Fil. lic., Spånga.
 Lagerfelt, K. G., Friherre, 1:e legationssekr., Säbylund (ständig).
 Palm, Gustaf, e. o. Hovrättsnotarie, Stockholm.
 Söderlund, Erik, Taxeringsdirektör, Nyköping.
 Tillman, Curt, Redaktör, Stockholm.

Räkenskaperna 18 april 1945—17 april 1946.

Ingående behållning: Sv. statens 3,5 % obl. 1941 å 4.000 kr. 3.960:54; A sparkassa 4.048:17; A postgiro 61:03. Summa kronor 8.069:74.

Inkomster: Avg. av 4 ständ. ledamöter 200:—; Årsavgifter 628:—; Räntor 218:70; Gåvor att förmedla 100:—. Summa kronor 1.146:70.

Utgifter: Majhälsning 1945 1.089:97; Förvaltningskostnader 39:10; Förmedlat gåvor t. Allm. stipendiefonden 100:—. Summa kronor 1.229:07.

Utgående behållning: Sv. statens 3,5 % obl. 1941 å 4.000 kr. 3.960:54; A sparkassa 3.835:75; A postgiro 191:08. Summa kronor 7.987:37.

Årsavgiften för 1946.

Årsavgiften hoppas nämnden även detta år få emotse genom postgiroförsändelse. Inbetalningskort bifogas detta brev. Liksom i följande anses skattmästaren kunna befrias från skyldigheten att kvittera på